

Харківський національний медичний університет
Кафедра суспільних наук

«Тарас Шевченко – Людина, Письменник, Патріот»:
*матеріали наукової студентської конференції,
присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка
25 березня 2014 р.*

Харківський національний медичний університет
Кафедра суспільних наук

**«Тарас Шевченко – Людина, Письменник, Патріот»:
матеріали наукової студентської конференції,
присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка
25 березня 2014 р.**

Харків 2014

УДК 304.4(477)(062.552)
ББК 83.3(4 УКР)1
Ш 37

Редакційна колегія: *Робак І.Ю.* – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету – головний редактор;

Глебова Л.І. – кандидат історичних наук, доцент Харківського національного медичного університету;

Мартиненко Н.М. – кандидат історичних наук, доцент Харківського національного медичного університету.

Тарас Шевченко – Людина, Письменник, Патріот : матеріали студентської наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, 25 березня 2014 / Харк. нац. мед. ун-т. ; [рекол. : І. Ю. Робак, Л. І . Глебова, Н. М. Мартиненко] – Х. : ХНМУ, 2014. – 72 с.

Збірник містить матеріали студентської наукової конференції, що відбулася 25 березня 2014 р. До роботи були залучені вітчизняні та англомовні іноземні студенти з науковими доповідями.

Редколегія не завжди поділяє погляди авторів і залишила за собою право скорочувати та редагувати тексти. Автори несуть відповідальність за зміст опублікованого матеріалу, достовірність фактів, цитат, дат, імен та інших даних.

ВНЕСОК Т.Г. ШЕВЧЕНКА В РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Євтушенко Вікторія,

студентка 16 групи ІІ медичного факультету

Творчість Т. Шевченка-художника надзвичайно різноманітна і вистраждана його нелегким тернистим життєвим шляхом. Його мистецька спадщина налічує 835 різних за жанром картин. Не знайдено 278 робіт, про які відомо з листів, щоденника, спогадів сучасників.

Серед найвідоміших творів: картини олією – «Катерина», «Селянська родина»; акварелі – «Циганка-ворожка», «Пожежа в степу»; роботи, виконані фарбою сіро-брунатного кольору – «Нарцис», серія «Притча про блудного сина»; офорти – «Видубицький монастир у Києві», «У Києві», «Судня рада»; малюнки – «Тополя», «Сліпа з дочкою».

Тарас Шевченко надзвичайно тонко відчув природу в усіх відтінках її краси. Як геніальний митець, він умів передати свої відчуття і словом, і фарбами. Ми маємо вишукану добірку українських краєвидів «Андруші», «Аскольдова могила», «Чигирин з Суботівського шляху», «У В'юнищі», архітектурних пейзажів «Костьол у Києві», «Почаївська лавра з півдня», «Церква всіх святих у Києво-Печерській лаврі».

Значне місце в Шевченківському доробку належить портретам. Створені ним образи позначені невимушеністю, позбавлені штучарства, мають вдалу композицію, просякнуті бадьорістю і свіжістю барв, із прагненням дати психологічну характеристику людині. Треба зазначити, що Шевченко написав протягом життя ще й 40 автопортретів.

Особливу емоційність, від спокійного замилювання до глибокого трагізму, демократичну спрямованість, високу художню майстерність мають жанрові картини Тараса Григоровича.

Одночасно він показує свою майстерність і в техніці олійного живопису, акварелі, рисунка, туші, сепії, офорту та гравюри. Надзвичайно проявився

талант Тараса Григоровича Шевченка в офорті. Недарма саме за графічні, а не живописні твори Шевченкові було присвоєне високе і почесне звання академіка Санкт-Петербурзької Академії мистецтв. Цей факт засвідчує не лише про високий професійний рівень Шевченка як художника-графіка, а й про визнання вагомості його внеску в розвиток графічного мистецтва.

У творчому доробку Т. Шевченка є твори на історичні теми («Смерть Лукреція», «Смерть Б. Хмельницького», «Смерть Віргинії» та ін.), зокрема широко розкрита тема минулого, сучасного і вимріяного у серцях простого люду щасливого майбутнього України. Ця тема стане для Шевченка основною впродовж усього життя. У засланні митець відобразив життя і звичаї казахського народу. Є твори на біблійні сюжети – «Святий Себастьян», «Розп'яття». Шевченко створив значну кількість сепій, присвячених міфологічним, літературним темам, які змістом та ідейною спрямованістю були співзвучні настроям митця. Вони свідчать про великі художні здобудки майстра, його широкий творчий діапазон.

Отже, можна стверджувати, що Тарас Шевченко як художник посідає одне з чільних місць в українському образотворчому мистецтві.

Світова велич Шевченка

Золотар Анна Олександрівна,

студентка 23 групи 1 курсу II медичного факультету

На нашій рідній Україні	І доля усміхнулася йому.
Колись Шевченко жив.	Він вільним став,
Із кріпака він став поетом,	З'явивсь «Кобзар» і
Пройшовши шлях важкий.	«Живописна Україна».
У його долі нелегкій	Та недовго так жилося,
Було випробувань багато	Тобі, мій Тарасе,
Він рано матір втратив	Ти потрапив в каземат,
І в руки мачухи потрапив,	А потім, в заслання
Немов у пеклі побував.	Знесиленим вже повернувся.
Невдовзі батько помирав...	Прожив кілька років
Із хати хлопчика прогнали,	Борцем ти помер
Пішов до дяка він у найми,	За нашу свободу...
Й у пана козачком служив...	Так знай же, Кобзарю,
І в Петербурзі він навчався	У кожному серці,
У живописця малювати.	У кожній родині,
У літньому саду зустрів Сошенка	Живеш ти й донині!

Анна Александрова

Творчість Великого Кобзаря не втрачає своєї популярності донині. З плином часу вона набула світового значення, пам'ятники Шевченку зведено у багатьох країнах світу. З нагоди 200-річчя від дня народження цієї видатної людини ми проводимо конференцію, яка дає нам змогу більше дізнатися про життя і творчість митця, завдячити йому за внесок до скарбниці української поезії, за розвиток української літературної мови, за світовий мистецький поступ.

На мою думку, Кобзар цілком заслуговує на почесні, які лунають на його адресу. Він був більш ніж українцем, він був державним мужем і громадянином світу. Він був більш, ніж поетом, він був хоробрим борцем за права і волю людей. Він писав вірші, щоб вести рішучий бій за волю. Його поезія – з народу

й для народу. Вона надихала надією тих, хто впадав у розпач і спонукала до дії тих, хто без неї погодився б на рабство.

Коло Шевченкових слухачів було таким широким, а вплив таким значним, що його слова знаходили читача і любов далеко поза межами рідної країни. Видання його поезій цінувалися настільки, що кожна родина прагнула мати дві книжки – Біблію і Шевченка.

«Любов до українського поета цілком зрозуміла і гордість за нього цілком виправдана», – так писав про Кобзаря 36-й президент Сполучених Штатів Америки Ліндон Джонсон.

Кожен, хто починає вивчати творчість Тараса Шевченка переконується, що вона має світове значення. З цього приводу промовистими є слова польського літературознавця Мар'яна Якубця: «Він був найбільш народним поетом з усіх великих поетів світу. Поезія Шевченка була явищем унікальним і неповторним. Немає подібного у світовій літературі».

Досить цікавими, на мою думку, є слова одного із найвідоміших американських президентів Джона Кеннеді, сказані з нагоди спорудження і відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні у 1964 році: «Я радий, що можу додати свій голос до тих, хто вшановує великого українського поета Тараса Шевченка. Ми вшановуємо його за великий внесок не тільки в культуру України яку він дуже любив і так промовисто описував, а й культуру світу. Його творчість є благородною частиною нашої історичної спадщини».

Під час візиту до незалежної України Уільям Джеферсон Клінтон на зустрічі з киянами назвав геніального Кобзаря лицарем свободи, борцем, що «торував шлях вільній, демократичній Україні».

Твори Тараса Шевченка перекладено і видано всіма слов'янськими мовами, а також німецькою, англійською, французькою, іспанською, японською, хінді, корейською, італійською, малайською та багатьма іншими. Про значну популярність свідчать численні пам'ятники та монументи, встановлені по всьому світу: у Палермо (Канада), Бухаресті, Вашингтоні, Нью-Йорку, Парижі тощо. Президент Америки Дуайт Ейзенхауер згадував: «13-го

вересня 1960-го року, коли я підписом ухвалив закон, який уповноважував будівництво цього пам'ятника, я сподівався, що буде урочисте відкриття, відповідне величі Тараса Шевченка. Цей день настав, і ви прийшли тисячами з усіх частин Сполучених Штатів Америки; ви прийшли з Канади, з Латинської Америки і Європи та навіть далекої Австралії, щоб вшанувати пам'ять поета, який так промовисто висловлював невмирущу рішучість людини боротися за волю та її незгасаючу віру в кінцеву перемогу».

Творча спадщина поета ретельно вивчалася за кордоном. Цілеспрямований інтерес до поезії почав формуватися в другій половині XIX століття, свідченням цьому була низка статей і перекладів, переважно польською, болгарською і чеською мовами. Цікаво про Тараса Шевченка висловлюється шведський славіст, референт Нобелівського інституту Шведської академії наук Альфред Йєнсен: «В історії всесвітньої літератури мало таких прикладів, щоб 26-літній поет виступив з такими зрілими творами перед народом. В історії світової літератури він звів собі пам'ятник, сильніший від бронзи». До речі, Альфред Йєнсен добре знав українську мову і написав дві книжки про спадщину Кобзаря.

Австрія була першою з країн Західної Європи яку підкорила творчість нашого відомого земляка. У Франції ще в середині XIX століття з'явилися статті в пресі, згодом почали публікуватися переклади творів, якими захоплювались французькі митці і читачі. Еміль Дюран у статті 1876 року писав: «Поет, який помер 15 років тому, і якого ми хочемо тепер «відкрити читачеві», є народним у найширшому значенні цього слова». Через деякий час ця стаття була перекладена англійською й опублікована в Америці та Англії, саме вона дала поштовх до вивчення творчості нашого співвітчизника в англомовних країнах світу.

Цікавим для мене був факт, що в Індії здійснено 22 переклади «Заповіту». З початку XX століття здійснювалися переклади в Китаї, де нинішній «Кобзар» включає 80 творів. Кубинець Мануель Діас Мартінес говорив про Шевченка як про сучасника, заявивши, що український поет «сьогодні живе і бореться за

незалежність разом з народами Центральної Америки». В'єтнамський поет Ву Куан Фонг підкреслював, що «поезія Шевченка близька і зрозуміла всім волелюбним народам світу, вона нині наснажена високою моральною силою, його твори кличуть поневолені народи до боротьби за свою свободу».

Вивчаючи значення постаті Тараса Шевченка за кордоном, мене здивував факт значної популярності поета у багатьох країнах світу, на всіх материках. Його вірші надихають і зачаровують людей всієї планети, незалежно від кольору шкіри, національності, місця проживання та обізнаності в українській історії.

Про широке світове визнання творчості поета і художника свідчить і наша конференція, яку ми проводимо святкуючи 200-річчя від дня народження. Виступи дають змогу нам, студентам, поглибити знання про життя та творчість Кобзаря, а також знайти цікаві моменти в його біографії та літературній спадщині, які до цього були невідомими чи маловідомими.

Оцінюючи значення творчості Т. Шевченка для української і світової культури, доречно згадати «Присвяту» Івана Франка: «Він був сином мужика – і став володарем у царстві духу. Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури».

Чимало сказано й написано про нашого видатного земляка – письменника, художника, Великого Кобзаря Тараса Григоровича Шевченка в переддень 200-ї річниці його народження. Усі ми знаємо, що до цієї видатної дати всі ми готуємося, проводяться численні заходи. Ця подія, я впевнений, запам'ятається всім українцям та іноземцям, які захоплюються творчістю цього талановитого митця.

Український народ є народом честі й слави, любові та щирості, одним словом, це «шевченків» народ! Тарас Григорович Шевченко став для українців прикладом для наслідування. Він став «людиною, яка була доброю для рідного народу та злою для нещирих ворогів». Шевченко дуже любив свій народ, він возвеличував його у своїх творах, можливо, саме за це, українці йому і вдячні.

Сьогодні значна кількість закладів, підприємств, організацій, з гордістю носять славетне ім'я Тараса Григоровича Шевченка.

На честь визначного митця встановлено багато пам'ятників, які дають змогу кожному українцеві не забувати про нього.

В моєму рідному містечку Носівці, також є пам'ятник Шевченку. Щороку всі учні, вчителі та місцеві мешканці збираються біля цього пам'ятника, щоб вшанувати пам'ять Кобзаря.

Переконаний, що Тарас Григорович Шевченко назавжди залишиться у наших серцях, адже задля цього він пройшов довгий і зовсім нелегкий шлях. Бережімо нашу націю та вшановуймо Шевченка!

Т.Г. ШЕВЧЕНКО-ХУДОЖНИК

Колесникова Катерина, Гадірова Турчан, Бережний Герман,
студенти 25 групи ІІ медичного факультету

Відомо, що поезія і живопис тісно пов'язані між собою. Особливості кожного з цих видів мистецтва, здавна цікавили теоретиків і шанувальників, виливалися в дискусії про те, який з них є впливовішим, сильнішим. А відомий художник Леонардо да Вінчі дійшов висновку, що «малярство – це німа поезія, а поезія – промовисте малярство». Не випадково в історії світової культури поєднання в одній особі живописця і поета зустрічається часто. Очевидно, це доля щедро обдарованих творчих натур, яким тісно в межах одного виду мистецтва. До таких творчих натур і належить Тарас Шевченко.

Серед плеяди видатних діячів української культури Тарас Григорович Шевченко (1814–1861) посів особливе місце. Поборником правди і свободи називають його. Він своєю полум'яною поетичною і мистецькою творчістю виражав споконвічні волелюбні прагнення нашого народу.

Природа щедро наділила кріпацького сина не лише поетичним генієм, а й талантом художника, які ніколи не зраджували йому, навіть у години страждань і тяжкої неволі. Для Шевченка малювання стало потребою,

вираженням його творчого духу. У Шевченкові поєднувалися і боролись водночас поет і художник. Про свою пристрасть до писання і малювання Кобзар оповів у вірші «А.О. Козачковському»

Довго те діялось. Ще в школі,
Таки в учителя – дяка,
Гарненько вкраду п'ятака –
Бо я було трохи не голе.
Таке убоге – та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками
Кругом листочки обведу.
Та й списую Сквороду
Або «Три царіє со дари».

Тарас Шевченко як художник є унікальною постаттю в українському образотворчому мистецтві. Він прекрасно володів всіма відомими тоді засобами графічного зображення.

Талант художника проявився в Тараса Шевченка значно раніше, ніж талант поета. Якщо перші літературні спроби припадають на 1836–1837 роки, то найбільш раннім був малюнок “Погруддя жінки” або “Жіноча голівка”, датований самим автором ще 1830 роком. З цієї юнацької роботи і розпочалась творчість видатного художника.

У 1828 році Шевченко стає слугою Павла Енгельгардта, найбагатшого росіянина дворянського походження. Можна сказати, що Енгельгардти були тогочасними олігархами, адже їх сім'я входила до четвірки найбагатших українських родин. Павло Енгельгардт закріпив талановитого юнака і вирішив зробити з нього свого придворного живописця (тоді це було модно) спершу взяв його з собою в подорож до Вільна, де Шевченко, ймовірно, навчався у професора малювання Віленського університету Яна Рустемеса.

Одна з картин того періоду «Погруддя жінки», написана простим олівцем у 1830 році, Тарасу тоді було всього 16 років. Можливо, ця красива мрійлива панянка на картині була однією з його муз ...

У 1831 році Енгельгардт разом з Шевченком переїхав до Санкт-Петербургу, тодішньої художньої та культурної Мекки Російської імперії. Столичне життя було сповнене боротьби за існування, але невгамовним було бажання стати вільним, вивчитися на професійного художника долало усе.

1832 року пан віддав Шевченка на навчання до майстерні одного з найкращих художників В. Ширяєва, законтрактувавши його на чотири роки.

Нестача денного часу і заклопотаність, бажання стати справжнім художником змушували Шевченка білими ночами виходити в Літній сад і змальовувати статуї. Тут і відбулася перша зустріч Тараса із земляком художником І. Сошенком, який зацікавився обдарованим юнаком і вирішив допомогти йому. І. Сошенко давав поради і консультації художнику-початківцю, знайомив його з видатними діячами російської і української культур (Карлом Брюлловим, Василем Григоровичем, Олексієм Венеціановим, Василем Жуковським, Євгеном Гребінкою), спільними зусиллями яких талановитого хлопця було викуплено з кріпацтва.

Звільнення дало право Шевченку вступити до Академії мистецтв. Він став одним з найулюбленіших учнів Брюллова. Тарас переходив з курсу на курс в числі найкращих учнів. У малярстві він робив дедалі помітніші успіхи. У записі журналу комітету Товариства заохочення художників від 1 січня 1839 Тарас був названий не учнем Академії, а Художником (з великої літери). Це символічно. А перший доброзичливий відгук у періодиці на твори художника Шевченка (яких за життя Тараса було багато, і часто навіть дуже схвальних) з'явився ... у 1839 році! Він став відомим спочатку як художник і тільки за рік уславився як поет.

За час навчання в Академії мистецтв його тричі нагороджували срібною, а потім золотою медалями за малюнки з натури і живописні твори. Вперше, за малюнок «Борець». На жаль, робота не збереглася. З творів Тараса цього класу знайдено тільки два малюнки олівцем і два етюди олією.

Тарас Шевченко мріяв поїхати до казкової Італії, щоб побачити шедеври малярства, скульптури й архітектури. Та академія послала туди іншого, а власних коштів на таку подорож у Шевченка, звісно, не було.

Була у Шевченка заповітна мрія – назавжди повернутись в Україну. У 1843 році він приїхав в Україну. Під час подорожі любов до рідного краю спонукала його на створення цілої низки картин «Живописна Україна», на яких зображені історичні місця, побут і природа батьківщини. Повернувшись до Петербургу, він успішно завершив навчання в Академії мистецтв, і власним коштом видав і поширював альбом «Живописна Україна».

Згодом Шевченко знайшов роботу в Київській археографічній комісії. Художникові довелося побувати у різних місцях України, де він змальовував й описував історичні пам'ятки. Подорожі його надихали – залишилось чимало акварелей, простих і природних за своїми сюжетами. У 1845-1847 роках Тарас Григорович писав портрети, творче зростання його як художника було значним, крім того, життєвий досвід і пережиті страждання сформували вміння подавати поглиблену психологічну характеристику людини. Особливо хвилювало художника підневільне, часто трагічне становище жінки. У 1847 році Шевченко отримав замовлення написати портрет молодій княгині Катерини Кейкаутової, ніжна і юна жінка, яка страждала від деспотизму чоловіка, викликала співчуття і симпатію художника. Вже закінчивши свій портрет, він довго її згадував і навіть передбачив в повісті «Княгиня» (уже написану на засланні) її швидку смерть. Цей образ був його останнім згадуванням про свободу – при поверненні з маєтку князя на нього вже чекали жандарми, які мали наказ заарештувати Шевченка за активну участь у Кирило-Мефодіївському товаристві (створеному для боротьби проти кріпацтва) і за «обурливі» твори. Вирок був езуїтським, Шевченка віддали у солдати із заборонаю писати й малювати.

На засланні талант великого художника, хоча це може здаватися парадоксальним, значно розвинувся. Шевченко зумів створити понад 400 творів (акварелі та малюнки), незважаючи на вбивчу заборону писати і малювати.

Доводилося навіть знищувати свої твори. Всіх же робіт Тараса (олійні картини, акварелі, сепії, малюнки, змішана техніка, офорти) налічується близько 1200.

Під прикриттям Аральської (1848-1849) і Каратауської (навесні 1851) експедицій, в які Тараса брали для їх наукового ілюстрування та інших робіт, він виконав близько 200 висококласних малюнків і написав понад 70 поетичних творів (вся поетична спадщина Шевченка налічує понад 240)!

10 років провів Шевченко на засланні, спочатку в Орській фортеці, потім в Новопетровському форті і тільки 1857 року, після смерті російського царя Миколи Першого завдяки енергійним клопотаннями його друзів у Петербурзі він отримав довгоочікуване помилування. Саме в ці важкі роки мистецтво Шевченка-художника сягає надзвичайної глибини, було забарвлене особистими стражданнями, він частіше звертається до вічних тем.

З-поміж 400 робіт того періоду привертають увагу акварельні пейзажі, зроблені під час експедиції географа А. І. Бутакова, до якого Шевченкові пощастило потрапити художником. Тарас Григорович любив природу і був прекрасним пейзажистом. А однією з найкращих його картин-пейзажів була «Пожежа в степу», написана у 1848 році, під час степового переходу з Орська до Аральського моря, коли Шевченко став очевидцем дивного вражаючого видовища – гігантського полум'я, від підпаленої казахами сухої трави.

Портретам належить значне місце у Шевченковому доробку. Він почав працювати над ними ще кріпаком. В академії продовжував роботу в цій галузі. Незабаром він став одним з найвідоміших і популярних портретистів.

Особливе місце в портретній творчості Шевченка належить автопортретам. Понад 30 малярських та графічних-автопортретів створив Шевченко упродовж свого життя.

Значним був внесок митця у розвиток побутового жанру. Фактично Шевченко став його основоположником в українському мистецтві. Шевченко одним із перших художників у світі почав зображати народ, простих селян своєї країни (згодом казахів) і вносити у твори глибоко народні риси.

Небагато з тих, кому випало безсмертя, здобули його такою дорогою ціною, як Тарас Шевченко. Доля не шкодувала для нього найжорстокіших випробувань і страждань. Прожив Шевченко лише 47 років, з них 25 – у кріпосному рабстві, 10 – у тюрмах та на засланні. А решту – постійно перебував під недремним жандармським оком, воюючи із злидненням існуванням. Помер він самотнім у казенній комірчині, не здійснивши, навіть, природної людської мрії про сімейний затишок у власному домі.

Таким чином, ми відчуваємо велич і багатогранність таланту Шевченка, переконуємося, що завдяки титанічній праці він зумів передати у словесних і живописних творах свою палку любов до народу України і тривогу за її долю.

TARAS SHEVCHENKO'S NAME ON THE MAP OF THE WORLD

Mensah Seth Omari,
group7, VI faculty

Taras Hryhorovych Shevchenko is distinguished Ukrainian poet and artist. He was known like an author of book “Kobzar”. Shevchenko is also known for many masterpieces as a painter and an illustrator.

There are many monuments to Shevchenko throughout Ukraine the most notable ones are in Kaniv and in the center of Kyiv, just nearby the Kyiv University. Other famous monuments to the poet located in many Ukrainian cities: in Kharkiv, Lviv, Luhansk, etc.

Outside of Ukraine, monuments to Shevchenko have been put up in several locations of the former USSR associated with his legacy, both in the Soviet and the post-Soviet times. The modern monument in Saint Petersburg was erected on December 22, 2000, but the first monument was built in the city in 1918 on the order of Lenin, shortly after the Russian Revolution (1917). There is also a monument located next to Shevchenko museum at the square that bears the poet's name in Orsk, Russia (the location of the military garrison where the poet served). There is a street, a library and the even Pedagogical Institute, named after Taras Shevchenko.

There are monuments and museums in Kazakhstan where he later was transferred by the military: Aqtau (the city was named *Shevchenko* between 1964 and 1992) and nearby Fort Shevchenko (renamed from Fort Alexandrovsky in 1939). There is a street named after him in Vilnius (because poet lived there), and even Tiraspol University (Transnistria). There is also a bilingual Taras Shevchenko high school in Sighetu Marmatiei, Romania.

Monuments to Shevchenko have been put up in many countries, usually under the initiative of local Ukrainian Diasporas. There are several memorial societies and monuments to him in Canada and the United States. The most notable one is the Leo Mol monument in Washington, D.C., near Dupont Circle. The town of Vita in Manitoba, Canada was originally named Shevchenko in his honor. There is a Shevchenko Square in Paris located in the heart of the central Saint-Germain-des-Prés district. The Leo Mol sculpture garden in Winnipeg, Manitoba, Canada, contains many images of Taras Shevchenko.

A two-tonne bronze statue of Shevchenko, located in a memorial park outside of Oakville, Ontario was discovered stolen in December 2006. It was taken for scrap metal; the head was recovered in a damaged state, but the statue was not repairable. The head is on exhibit at the Taras Shevchenko Museum and Memorial Park Foundation in Toronto. There is a Shevchenko Boulevard in the Lasalle borough of Montreal, Quebec.

In 2001, the Ukrainian society «Prosvita» raised the initiative of building a Church near the Chernecha Mount in Kaniv, where Taras Shevchenko is buried. The initiative got a rather supportive response in the society. Since then many charity events have been held all over the country to gather donations for the above purpose. A marathon under the slogan «Let's Build a Church for the Kobzar» by the First National Radio Channel of Ukraine collected 39,000 hrn. (7,500\$) in October 2003.

Taras Shevchenko Museum & Memorial Park Foundation is located in Toronto, Canada. A video tour of the museum was created in March 2010. Among other exhibits, the video tour includes footage of Shevchenko's death mask.

There is Taras Shevchenko's statue at Ukraine Square in Curitiba, Brazil.

The British band New Order released a live video on Factory Records entitled *Taras Shevchenko*, recorded in 1981 at the Ukrainian National Home in the East Village of New York City, and the initial scenes feature a digitized version of the Shevchenko self-portrait. The video artwork was done by graphic designer Peter Saville. This was later included on their video *New Order 3 16*.

On 26 June 2011 a bronze and granite statue of Taras Shevchenko, created by Leo Mol, was unveiled in Ottawa, Canada.

So, in conclusion we should say that the name of Taras Shevchenko is world-wide famous and he is a symbol of Ukrainian national spirit and idea. He wished the best for his «lovely Ukraine».

Т.Г. ШЕВЧЕНКО СКВОЗЬ ПРИЗМУ XXI ВЕКА

Гончаренко Максим,

студент 21 группы II медицинского факультета

В истории каждого народа есть люди, имена которых с гордостью помнят, чтят и произносят их потомки. Среди таких имен и имя выдающегося украинского поэта, прозаика, драматурга, художника, политического и общественного деятеля, этнографа, мыслителя, Академика Императорской Академии художеств – Тараса Григорьевича Шевченко.

Все его творчество согрето горячей любовью к своей Родине. Произведения Великого Кобзаря переведены более чем на 100 языков мира. Из культурного наследия сохранилось 385 произведений живописи и графики в оригиналах и частично в гравюрах и копиях. Тарас Шевченко – символ честности, правды и бесстрашия.

Памятники великому украинскому кобзарю установлены во многих городах мира. В общей сложности их более шестисот. Это свидетельство глубокого уважения и любви к великому поэту. Его знаменитый «Заповіт» переведён на 147 языков мира.

Тарас Шевченко написал более 240 стихотворений, 835 картин, 20 повестей.

PRIMUS INTER PARES

За очень короткую жизнь (47 лет) ему удалось стать не только великим поэтом и художником, но и великим первопроходцем.

Первым из подданных Российской империи он освободился от рабства благодаря своему таланту.

Первым сыном крепостных крестьян он ворвался в литературу России, еще в ту пору, когда сочинительство было уделом представителей дворянского сословия.

Первым из отечественных литераторов он создал ярчайший художественный образ современного режима, выразив все несправедности и злоупотребления крепостного права.

Первым открыто объявил преступной Кавказскую войну.

Первым доказал, что его народ имеет право на литературный язык, а, значит, и на самоопределение.

Первым, не получив систематического образования, стал академиком.

Спустя два века он не порос библиотечной пылью, а остался живым человеком, которого слепо любят и люто ненавидят, с которым спорят, спорят, спорят и наяву, и даже во сне...

XXI век – век высоких технологий и информационного бума, небоскребов и мегаполисов. Темп жизни взвинчен до максимума, все загружено и расписано наперед... Казалось бы где в нашей жизни место для поэзии Тараса Григорьевича Шевченко? Почему хочется остановиться, взять с книжной полки старенький «Кобзарь», открыть и...: «Ну що б, здавалося, слова... Слова та голос — більш нічого. А серце б'ється — ожива, як їх почує...»

Перед нами проплывают прекрасные образы Украины XIX века: синее небо, незатянутое дымом заводов, чистые реки, не отравленные отходами... Но чем глубже погружаешься в произведение, тем больше ощущаешь боль души автора, который не может смириться с тем, что родная земля «ображена

власними дітьми», что «забули Бога» и «продают рідну землю чужинцям», «розпинають свій народ», вынуждая идти его в рабство.

Посмотрите вокруг. Как такое могло случиться, на нас смотрят те же лица, те же пейзажи, те же мотивы, что и с картин Тараса Григорьевича Шевченко. Украине XXI века как никогда нужен голос Тараса! Поскольку очевидно, что страна обессилена не только экономически, а и духовно.

Налицо расслоение общества, обособление и власть олигархии, которые обирают и разворовывают свой народ, вкладывая свои капиталы в бизнес и собственность за рубежом.

Тарас Григорьевич Шевченко со всей свойственной ему меткостью и иронией написал о таких:

А той, щедрий та розкошний,
Все храми мурує
Та отечество так любить,
Так за ним бідує,
Так із його, сердешного
Кров, як воду, точить!..

Истоки популярности Т.Г. Шевченко и любви народа заложены в том, что он жил не для себя, а для людей.

К сожалению, современные правители мало думают о народе, зато много думают о власти, обеспечивая за счёт небогатого украинского народа своё комфортное существование. Они держат украинский народ в нищете. Сокращают социальные программы, льготы. Это как раз то, с чем непримиримо боролся Тарас Григорьевич и на что он потратил свою жизнь. Как видим, формы угнетения изменились, а нищета осталась. Гневно пишет об этом Шевченко в стихотворении «І виріс я на чужині»:

Аж страх погано
У тім хорошому селі;
Чорніше чорної землі
Блукають люди; повсихали

Сади зелені, погнили
Біленькі хати, повалились,
Стави бур'яном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люди подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!

Т.Г. Шевченко остро виступав проти любых форм порабощения, осуждал избирательность законодательства и судопроизводства, призванных защищать избранную верхушку общества, призывал к социальному равенству, политической свободе, которые базировались на общечеловеческих ценностях, самоуправлению народа, ликвидации национального гнета и утверждения украинской соборности и равноправия.

Зачастую молодёжь вынуждена бросать страну и ехать на заработки за границу. Так о поисках счастья молодыми парнями на чужбине пишет Шевченко в стихотворении «Ой три шляхи широкії...»

Ой три шляхи широкії	Плаче стара мати,
Докупи зійшлися.	Плаче жінка з діточками
На чужину з України	В нетопленій хаті.
Брати розійшлися.	Сестра плаче, йде шукати
Покинули стару матір.	Братів на чужину...
Той жінку покинув,	А дівчину заручену
А той сестру. А найменший —	Кладуть в домовину.
Молоду дівчину.	Не вертаються три брати,
... Повсихали три явори,	По світу блукають,
Калина зов'яла.	А три шляхи широкії
Не вертаються три брати.	Терном заростають.

Так актуален ли сегодня Тарас Григорьевич Шевченко? А что бы он сказал о сегодняшней жизни? ...

Одной из основополагающих истин в комплексе ценностей, которые культивировал Тарас Григорьевич Шевченко, было возрождение украинской нации, формирование национальной идентичности и самобытности:

В своїй хаті своя правда
І сила, і воля.

Но сегодня страна оказалась в невероятно сложной политической ситуации. Радикальные сепаратисты прикладывают огромные усилия, чтобы ослабить и расколоть страну. Как тут не вспомнить слова Тараса:

Доборолась Україна
До самого краю.
Гірше ляха свої діти
Її розпинають.

Кажется что он и сейчас среди нас с глубокой болью и горечью сопереживает событиям последних дней. Всем примером своего жизненного пути он пытается показать нам, что расколоть страну легко, а воссоединить ее очень трудно, и призывает нас сплотиться вокруг одного стержня.

«Свою Україну любіть,
Любіть її...
Во врем'я люте,
В остатню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть!»

«Щоб усі слов'яни стали Добрими братами»

Больнее всего то, что агрессия инициирована нашим братским народом. Кто как не Тарас Григорьевич Шевченко олицетворял идеи единства великих славянских народов. Он одинаково отдавал свою душу и украинскому, и российскому народу.

Идею братства славян в 1846 году поэт привнес в Кирилло-Мефодиевское братство – тайную организацию украинских интеллектуалов, ставивших своей

целью собрать всех славян под одним скипетром. Несмотря на то, что достичь своей цели молодые реформаторы собирались без насилия и кровопролития, в сороковые годы XIX века их идеи попадали в разряд несусветной крамолы, за что и поплатился Тарас Григорьевич Шевченко долгими десятью годами ссылки и казарм. «Художника Шевченко за сочинение возмутительных и в высшей степени дерзких стихотворений, определить рядовым в Оренбургский отдельный корпус . Под строжайший надзор с запрещением писать и рисовать».

В критические моменты истории мы обращаемся к авторитету Шевченко. Сейчас некоторые пытаются представить его исключительно борцом за национальную идею, то есть за «Украину для украинцев», отыскивают слова, направленные против других народов. Однако смысл его творчества выше и мудрее. Тарас Шевченко призывает славянские народы к братскому сотрудничеству:

«Нехай житом-пшеницею, як золотом покрита, нерозмежованою
останеться навіки од моря и до моря – слов'янська земля» (З передмови до
поєми «Гайдамаки»).

«І возвеличимо на диво І розум наш, і наш язык...»

Т.Г. Шевченко одинаково талантливо писал и на украинском, и на русском языках. Его произведения и стихи вошли в копилки как украинской, так и русской классической литературы. Его свободолюбие, непримиримость к угнетателям отражали чаяния и стремления как украинского, так и польского, русского и многих других угнетённых народов. Шевченко не противопоставлял Украину России и не предполагал их враждебности. Сам Шевченко рассказывал, что написал около двух десятков повестей на русском языке. До нас дошло только девять: «Наймичка», «Варнак», «Княгиня», «Музыкант», «Несчастный», «Близнецы», «Художник», «Капитанша», «Прогулка с удовольствием и не без морали». Кроме того, поэма «Бесталанний (Тризна)», и пьеса «Назар Стодоля» – драма часто ставящаяся театрами.

Констатируя необходимость защиты украинского языка, он не рекомендовал отказываться от русского. Он бы никогда не ставил языковой барьер на пути к единству нации.

Тарас Шевченко открыто писал: «Как много дал всем нам великий Пушкин! А Гоголь, в творениях которого оживает и наша дивная Родина!» А это строки из поэмы «Тризна», написанной на русском языке, посвященной княжне Репниной, принявшей активнейшее участие в облегчении его судьбы в ссылке:

Когда брат брата алчет крови
Ты сочетал любовь в чужих;
Свободу людям — в братстве их
Ты проявил великим словом:
Ты миру мир благовестил;
И, отходя, благословил
Свободу мысли, дух любви!

Столетия рабства, долгие годы диктатуры, неразбериха перестройки и целая череда экономических потрясений привели к тому, что сформировался целый пласт людей, которые индифферентны к национальным вопросам, с апатией смотрят на реформы и разуверены в светлом будущем. Как показывает сегодняшний день, двигателем украинского общества может стать современная молодежь, которая активно и быстро реагирует на текущие перемены. Активная гражданская позиция прочно сформировалась за годы независимости, которой близки Шевченковские идеи патриотизма, воли и справедливости. Именно молодёжь сегодня должна стать рупором Тараса и процитировать слова Кобзаря:

«Страшно впасти у кайдани, умирать в неволі. Та ще гірше спати, спати і спати на волі!»

Не бояться препятствий, четко идти к своей цели, крепить суверенитет нашей державы, бороться за справедливость и свободу наших граждан – все то, что завещал нам Тарас Григорьевич Шевченко...

Уривок із поеми «Кавказ»:

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І Вам, лицарі великі,
Богом не забуті.
Борітеся — поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!

Далеко не все, что завещал нам – потомкам великий Кобзарь мы исполнили. И наиболее значимое внимание необходимо уделить вопросам духовным, воспитанию молодежи, формированию еще в детстве любви и преданности своей родной земле. Мы не имеем права, сидя на одном месте, ругать власть и сетовать на тяжелую жизнь, а должны вносить свой собственный вклад в реформы, верить в перемены, как верил в них Тарас Григорьевич Шевченко. Сегодня, как никогда, актуальны его слова:

«Учітесь, читайте, і чужому научайтесь, і свого не цурайтесь».

В наше время открытых границ, свободных потоков информации, изучая зарубежный опыт, знакомясь с их культурой, системой ценностей, мы не должны потеряться среди чужих традиций. Необходимо помнить, что мы украинцы – народ с многовековой историей, язык которой входит в тройку самых мелодичных и красивых языков мира. Как говорил великий поэт, «хто матір забуває, того Бог карає, того діти цураються...»

Т. Шевченко – это символ Украины, монументальна личность. Наша миссия – передавать будущим поколениям уважение к творчеству великого таланта т.к. его творчество, его темы актуальны и важны для современности.

Про Шевченко много сказано, но его наследие продолжает активно изучаться, т.к. феномен его гения до сих пор не раскрыт. Мощь Кобзаря — в могуществе всей Украины и судьбе каждого украинца. Шевченко приходит к каждому из нас по-разному: в разном возрасте, при разных обстоятельствах.

Каждый сам для себя открывает Шевченко – символ души и достоинства украинского народа.

Невольно задумываешься, а кем бы Тарас Григорьевич Шевченко был сегодня?

Может всё-таки представителем искусства или литературной элиты, может политиком или юристом? Сложно сказать, но я точно знаю, что он был бы гражданином, который смог бы объединить всю Украину. Как же ты нам сегодня нужен, Тарас Григорьевич!

200TH ANNIVERSARY OF TARAS SHEVCHENKO

Nataliya Martynenko,

PhD in History, Social Sciences' department, lecturer

Kharkiv National Medical University

Taras Hryhorovych Shevchenko had many talents. He was a poet, a prosaist, and an artist. In the Soviet Union many his verses and poems had been published, each his anniversary people memorized by special parties, producers made films. In the USSR Shevchenko's heritage handled like revolutionary and anti-bourgeois one. We can find in it the motives devoted to the struggle of ordinary people for their rights against landlords of any nation.

Taras Hryhorovych Shevchenko was a contradictive person, and his creativity full of energy against injustice. He also criticized fellow countrymen:

«Had been fighting
The Ukraine
Up to the end,
Worse than Polish,
Own children
Crucified it ...»

Ukrainian nationalists all the time try to make from Shevchenko the icon of «independent Ukraine». We have to pay the attention of all Ukrainian nationalists that Taras Shevchenko got the education in Russian Academy of Fine Arts in St.

Petersburg. Russian language and Russian culture were native for him. Taras left nine sharp-subject stories. We can find there such a saying: «Our Russian anguish», «Our troops (about Russian emperor army in which he was a soldier and even had the chance to make the carrier like an officer, but did not realize that chance, because he was not skillful in gun training)».

In the story «Kapitansha» he wrote: «When we came back to Russian territory, the first hostelry in spite of dirtiness, it was better than any French hotel». And one more interesting point: «Our troops, had been gifting the Europe, backed... backed our swashbuckling Infantry Regiment». Shevchenko's prose had been written in Russian, there were also verses in Russian language. We cannot find even a word about separation of Ukraine from Russia. Shevchenko was a member of the Brotherhood of Saints Cyryl and Methodius in the programme of which there was the point about federation of equal Slavonic nations. It also aimed to liberate the serfs. Shevchenko wrote several revolutionary poems directed against the tsarist despotism («Dream», 1844, «The Caucasus», 1845, and his famous «Testament»). Tsarist government had seen the danger and in 1847 Shevchenko was arrested and exiled as a soldier to Orsk fortress in Kazakhstan. There, being a soldier, he wrote several novels in Russian. He also painted several of his best pictures. In 1857 Shevchenko returned from the exile to St. Petersburg. Here he published several of his masterpieces in which he criticized the tsarist regime and demanded liberty for serfs. In St. Petersburg he made close friends with well-known Russian writers – Nikolay Chernyshevskiy, Nikolay Dobrolubov, Nikolay Nekrasov and others. In 1859, when Shevchenko went to Ukraine, he was arrested and forced to return to St. Petersburg – tsarist government afraid of the elderly poet. On the 10th of March 1861, Shevchenko died. His death was a great loss for Ukrainian literature and liberation movement — Oleksandr Herzen published a big article on Shevchenko's death in his magazine «Kolokol» in London. Shevchenko is the favourite author of millions of Ukrainians, a real people's poet. His works were translated into many languages and became the part of world's cultural treasure.

**ЛЮДИНА У ЖИВОПИСІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА:
ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
Т.Г. ШЕВЧЕНКА, ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА
ТА ХУДОЖНИКА**

Серпухова Валентина, Озеркіна Ольга

Наукова бібліотека ХНМУ

Вшановуючи пам'ять нашого великого Кобзаря, видатного поета, ми не можемо оминати увагою іншу сторону його багатогранної особистості. За своє недовге життя Кобзарем крім чималої літературної спадщини: поетичної, драматургічної, творів у жанрі прози та інших, було створено велику кількість значущих зразків образотворчого мистецтва. Це понад 830 творів живопису і графіки, які віднайдено до нашого часу у вигляді оригіналів та копій інших митців. Ще 270 шевченківських художніх робіт вважаються, на жаль, втраченими. У фонді Наукової бібліотеки нашого університету є ряд видань, які презентують цю грань творчості нашого великого земляка, різнобарвний талант якого був не обмежений лише сферою мистецької діяльності. Діапазон живописних жанрів митця вельми широкий: портрети, автопортрети, твори побутового та історичного жанру, пейзажі. Слід сказати, що у своєму образотворчому процесі Шевченко завжди керувався словами свого першого вчителя малювання, професора рисунку у Віленському університеті, Яна Рустема: «Шість років рисуй і шість місяців малюй, і будеш майстром».

Хочеться розпочати огляд літератури «Людина у живописі Тараса Григоровича Шевченка», присвячений двохсотріччю від дня народження Великого Кобзаря, з автобіографічної повісті «Художник», яка була написана Шевченком у 1856 році. Вона розповідає про становлення молодого митця, який потрапив до божемного середовища художників безпосередньо із безвихідної кріпацької дійсності. Головними героями твору автор зробив своїх вчителів та рятівників із поміщицької неволі: відомого російського художника Карла Брюллова, свого співвітчизника Івана Сошенка та інших. У цій повісті

простежується інтерес Шевченка до проблем портрета, а саме – його акварельного втілення. Перша юнацька робота майстра у портретному жанрі, що збереглася до нашого часу – «Погруддя жінки», виконана олівцем. Щодо шевченкових жіночих портретів дуже влучно висловився український мистецтвознавець Костянтин Широцький: «Ті постаті – легкі, граціозні, дивляться із картону рельєфно, ніжно і живо. Писав він їх... ніби жартома, граючи талантом».

Видання «Біографія Т.Г. Шевченка за спогадами сучасників» серед багатьох документальних свідчень про різні моменти життя та творчості українського митця, описує період навчання молодого Шевченка у стінах петербурзької Академії художеств у 1838-1842 роках, де він відвідував анатомічні лекції анатома та хірурга, академіка Імператорської Академії художеств, Іллі Васильовича Буяльського. Збереглися листи із замальовками, які зробив юний художник під час занять у натурному класі.

В останній рік свого навчання в Академії Шевченком було написано самий визначний живописний твір цього періоду – знамениту «Катерину», виконану олійними фарбами. Відомо, що ця робота є ілюстрацією до однойменної поеми автора, в якій постать Катерини, як і інші деталі картини пронизані глибоким символічним значенням. Критичні відгуки на цю роботу художника можна знайти у книзі Д. Антоновича «Шевченко-маляр», яка є одним із найкращих досліджень образотворчої спадщини Шевченка, та у виданні Академії наук СРСР «Тарас Шевченко», до якого увійшли тексти доповідей наукової секції, присвяченій 100-річчю від дня смерті великого українського митця. Д. Антонович так висловлювався щодо майстерності художника в написанні жіночого образу: «...з якою ж, справді, любов'ю вимальована на полотні постать Катерини! З делікатною ніжністю окреслено груди, плечі і руки, а поверх їх натурально та з надзвичайним смаком розміщено складки широкої білої сорочки...».

До нас дійшло декілька автопортретів Шевченка, у різні періоди життя написані олією, олівцем, у вигляді гравюри, тощо. Але найбільш відомий із них – автопортрет молодого чоловіка, що впівоберта пильно дивиться на глядача.

На думку деяких дослідників цього портрету, Шевченко намалював себе під час хвороби, або одужання, про що свідчать деякі симптоми: виснажений вигляд поета, запалі очі, загострений ніс. У книзі М. Гаско «У колі Шевченкових та Гоголевих друзів» цьому портретові присвячено розділ «Шевченків автопортрет», і цікаво, що в ньому автор ставить під сумнів офіційну дату написання картини. Також про цей витвір можна прочитати у книзі «Доля. Книга про Тараса Шевченка в образах та фактах».

Продовжуючи тему портрета в живописі Т. Шевченка, хочеться перейти до джерел, які розповідають про інші роботи митця в цьому жанрі. За словами Дмитра Антоновича, «...треба було півстоліття після смерті Шевченка, щоб значення Шевченка-маляра почало висвітлюватися, і мине, мабуть, ще півстоліття, поки значення Шевченка-рисувальника, Шевченка-гравера буде належно висвітлене і загально усвідомлене». У зв'язку з цим хотілося б згадати про портретні роботи майстра, виконані олівцем. У книзі «Доля. Книга про Тараса Шевченка в образах та фактах» серед багатьох інших вміщено два портрети, написані італійським олівцем, та свідчення щодо їх написання. Це, по-перше, портрет Марії Максимович, молодої дружини відомого українського вченого-енциклопедиста Михайла Максимовича, яка стала музою закоханого в неї поета. Крім зовнішньої привабливості дівчини, неможливо не помітити внутрішню красу та поетичність її образу, які зміг передати, сповнений ніжного почуття художник. Інша цікава робота Шевченка в цій техніці – це портрет відомого афро-американського актора Айри Олдріджа, талант та доля якого дуже зворушили Кобзаря. Відкрите обличчя актора на малюнку приваблює щирістю та доброзичливістю, погляд сяє розумом і людяністю.

Як казав Шевченко-художник, «...не здобувши твердості в рисунку, братися за фарби – це все одно, що вночі шляху шукати», тому перед тим, як

взятися за фарби, він наполегливо відпрацьовував олівцеву техніку малювання людської натури. Про це свідчить досконалість його олійних портретів. Два овальних портрети подружжя Закревських, які докладно аналізує Д. Антонович у своїй книзі «Шевченко-маляр», являють собою вдале мистецьке рішення у використанні таких елементів олійного живопису, як світлотінь та колорит. За словами автора книги щодо портрета Ганни Закревської, «тут рембрантівські проблеми світлотіні на жіночому обличчі та на тілі відкритих плечей не тільки поставлено, але й розв'язано в кольорах з такою самою майстерністю, з якою досі Шевченко вмів це розв'язувати в рисунку». А про портрет Платона Закревського Антонович пише: «Весь портрет побудований на контрастах світлого й темного, білого й чорного; світлотіньовими переходами підкреслено енергійну ліпку скульптурного обличчя». Ці дві роботи вважаються особливо характерними портретними працями художника.

У своїй останній малярській роботі «Притча про блудного сина» за євангельською притчею Шевченко звертається до теми злочину та покарання. Усі вісім аркушів цієї серії є послідовною розповіддю про моральне падіння та поневір'яння головного героя. Перебуваючи на засланні в оренбурзьких степах, Шевченко бачив чимало сцен з життя в'язнів, які він правдиво показав у цій серії. Треба сказати, що Шевченком замислювалося створити дванадцять аркушів-сцен на тему «Блудного сина», але, не встигнувши знайти відповідну натуру для останніх малюнків, він не зміг завершити свій задум, бо дуже принципово ставився до достовірності зображення персонажів у своїх роботах. На всіх аркушах серії головного героя зображено оголеним по пояс. Щоб достовірніше показати фактуру м'язів та підкреслити пластичність постатей, у відображенні чоловічого тіла, художник дуже вдало використовував гру світлотіні, бо добре володів основами пластичної анатомії людського тіла. У художньому альбомі «Тарас Шевченко. Живопис, графіка» представлено найбільш цікаві малюнки цієї серії високої якості. Серед них – аркуш під назвою «Програвся в карти», на якому зображено оголеного до пояса

розбишаку, що програвся в пух і прах до останньої сорочки. Уся постать головного героя говорить про його бешкетну вдачу та байдужість до свого скрутного становища, автором добре передано гру м'язів торсу гульця.

Видання «Тарас Шевченко. Життя і творчість у портретах, ілюстраціях, документах» вміщає не тільки фото робіт художника, а й наводить свідчення щодо їх створення. На ще одному малюнку «Притчі», «У в'язниці», представленому у цьому виданні, ми бачимо головного героя у кайданах, сидячим на кам'яній підлозі в'язниці серед своїх товаришів по нещастю. Основні риси зовнішності головного героя – це, безумовно, приреченість, скорення долі; його сумний погляд та сильні, але складені руки свідчать про зламаність людини.

Під час створення цього складного художнього твору автор писав у своєму щоденнику: «... Я вважав би себе найщасливішою в світі людиною, якби мені удався так відверто, щиросердно замислений мій несвідомий негідник, мій блудний син».

Про роки заслання до оренбурзьких степів, та про живописні роботи Шевченка-художника цього періоду розповідається у книзі Л. Хінкулова «Тарас Шевченко».

До ювілею від дня народження Тараса Шевченка у минулому році вийшла книга українських письменників-сценаристів Костянтина Тур-Коновалова та Дениса Замрія «Художник», яка стала українським бестселером. Вітчизняний шевченкознавець Сергій Гальченко пише про цю книгу так: «У кіноромані «Художник» подано образ земної людини Тараса Шевченка, в якому ще в молоді роки проросли зерна таланту спочатку художника, а потім і поета, які стали згодом двома могутніми крилами геніальної особистості й репрезентанта української нації». У цьому біографічному романі багато подій розгортається у художніх майстернях, а діючими особами, крім самого Шевченка, постають видатні історичні особи: художники Карл Брюллов, Іван Сошенко, Аполлон Мокрицький, Олексій Венеціанов, поети Василь

Жуковський, Євген Гребінка та інші. Висвітлюється ранній період життя Тараса Шевченка, коли молодий художник навчався у петербурзькій Академії художеств.

Відомий письменник другої половини XIX – початку XX століття Володимир Краніхфельд дав таку оцінку творчості видатного українця: «Вічна слава Шевченку-поету та добра, добра пам'ять Шевченку-художнику».

TARAS SHEVCHENKO. BIOGRAPHY FACTS

Oluronbi Olubunmi Ifeolu,
group26, VI faculty

Scientific advisor: Samolysova Oksana, lecturer of Ukrainian language,
psychology and pedagogic department

Taras Hryhorovych Shevchenko, the great Ukrainian poet, artist and thinker, was born on March 9, 1814, in the village of Moryntsi in central Ukraine, then the part of Russian Empire.

His parents, H. Shevchenko and K. Shevchenko, were serfs on the land of V. Engelhardt. His grandfather I. Shevchenko, who was a witness of the Haidamaks' movement, had a significant influence on Taras. Taras's father was literate, and he sent his son to be educated as an apprentice to a deacon. In 1823, Taras's mother died, and his father married for a second time. In 1825, his father also died. For some time little Taras, now an orphan, served as a houseboy and was in training as a servant. A talent for drawing showed itself in the boy quite early.

When he was 14 years old, he became a domestic servant to P. Engelhardt. In the spring of 1829, Taras travelled with Engelhardt to Vilnius, Lithuania. There he studied painting under an experienced craftsman. The Polish rebellion for national liberation from Russia began in November, 1830, and Engelhardt left for the Russian capital, St. Petersburg. Shevchenko stayed with the lord's servants in Vilnius and was witness to the revolutionary events.

Shevchenko went to St. Petersburg at the beginning of 1831. In 1832, the lord «contracted» him to the master painter V. Shyryayev, with whom the lad experienced a hard school of professional training. Noted writers and artists bought Shevchenko out of serfdom. The 2,500 rubles required were raised through a lottery in which the prize was a portrait of the poet, Zhukovsky, painted by Karl Bryullov. The release from serfdom was signed on April 22, 1838. A committee of the Association for the Encouragement of Artists had examined drawings by Shevchenko and approved them. In 1838, Shevchenko was accepted into the Academy of Arts as an external student, practicing in the workshop of K. Bryullov.

In January, 1839, Shevchenko was accepted as a resident student at the Association for the Encouragement of Artists, and at the annual examinations at the Academy of Arts, Shevchenko was given the Silver Medal for a landscape. In 1840 he was again given the Silver Medal, this time for his first oil painting, *The Beggar Boy Giving Bread to a Dog*. In the library of Yevhen Hrebinka, he became familiar with anthologies of Ukrainian folklore and the works of I. Kotlyarevsky, H. Kvitka-Osnoyanyenko, and the romantic poets, as well as many Russian, East European and world writers.

Shevchenko began to write poetry even before he was freed from serfdom. In 1840, the world first saw the *Kobzar*, Shevchenko's first collection of poetry. Later Ivan Franko wrote that this book, «immediately revealed, as it were, a new world of poetry. It burst forth like a spring of clear, cold water, and sparkled with a clarity, breadth and elegance of artistic expression not previously known in Ukrainian writing». In 1841, the epic poem *Haidamaky* appeared as a separate volume. In September of that same year, Shevchenko got his third Silver Medal for his picture *The Gypsy Fortune Teller*. A significant work is the painting *Kateryna*, based on his poem.

Shevchenko also tried his hand at writing plays. In 1842, a fragment of the tragedy *Nykyta Hayday* appeared, and in 1843 he completed the drama *Nazar Stodolya*.

In this period, the full genius of Shevchenko was apparent, and the main characteristic of his poetry – a deep national sense – was evident. All his life, the poet was devoted to his nation. «Body and soul I am the son and brother of our unfortunate nation», he wrote. Opposition to the social and national oppression of the Ukrainian people grew in Shevchenko. Tsarist Russian censorship deleted many lines from his works, and created problems for the printing of the writer's poetry. None of the critics of the Kobzar, however, was able to deny the great talent of Shevchenko. In 1843, the poet left St. Petersburg, and at the end of May he was in Ukraine. In Kyiv, he met M. Maksymovich, P. Kulish and others, and did many paintings.

That summer, the poet visited the sites of the former Zaporozhian Cossack Sich, and in September he went to Kyrylivka where, after a fourteen-year separation, he saw his brothers and sisters. In Ukraine Shevchenko did many pencil studies for a projected book of engravings to be called Picturesque Ukraine. At the end of February Shevchenko returned to St. Petersburg. In Ukraine, the poet had seen the heavy social and national yoke borne by the working people and the inhuman conditions of life of the peasants. This evoked new themes in Shevchenko's poetry.

It was useless to think of publishing political poetry in conditions of Russian tsarist censorship. The works of the Polish poet Adam Mickiewicz had a great influence on Shevchenko, especially in the writing of political satire. One of the highlights of the political poetry of Shevchenko is the satirical poem «Son» (The Dream).

On March 22, 1845, the Council of the Academy of Arts decided to grant Shevchenko the title of artist. On that same day, he approached the leadership of the Academy with a request for a «pass» for a trip to Ukraine.

In Kyiv, the poet met again with M. Maksymovich, and was commissioned to paint historical sites. Shevchenko visited Kyrylivka, and in the fall of 1845, on an appointment by the Archeological Commission, he left to paint the historical and archeological sites of Poltava. In Myrhorod, the poet wrote the mystery play The Great Vault. Toward the end of October, Shevchenko went to Pereyaslav, where he lived until early 1846.

In the spring of 1846, the poet lived for some time in Kyiv, where he met the members of Saints Cyril and Methodius Society. The views of the poet had a great influence on the program of this secret society and on the philosophical outlook of many of his contemporaries.

In 1847, arrests began of the members of Cyril and Methodius Society and Shevchenko was arrested on April 5, on a ferry crossing the Dnipro River near Kyiv. The next day, the poet was sent to St. Petersburg. He arrived there on April 17, 1847, and was imprisoned. Here he wrote the cycle of poems «In the Dungeon». Of all the members of the association who came under investigation, Shevchenko was punished most severely: he was exiled as a private with the Military Detachment at Orenburg. Russian Tsar Nicholas I, in confirming the sentence, wrote, «Under the strictest surveillance, with a ban on writing and painting».

On June 8, 1847, Shevchenko was established at distant Orenburg, and later he was sent to the fort at even more distant Orsk. From the very first days, Shevchenko violated the tsar's order. He transcribed the prison cycle into a small secret book he kept in his boot, and he wrote new poems into the book. In 1848, Shevchenko was included as an artist in the Aral Sea Survey Expedition. In 1850, Shevchenko was arrested for violating the tsar's order. Warned by his friends, the poet was able to give them his notebooks and to destroy some letters. The poet was taken to Orsk, where he was questioned. Then he was sent to a remote fort in Novopetrovsk. Once again, strict discipline was imposed, and the poet was subjected to more rigorous surveillance. It was not until 1857 that Shevchenko finally returned from exile, thanks to the efforts of friends.

While awaiting permission to return, Shevchenko began a diary, an important documentation of his views. On August 2, 1857, having received permission to travel to St. Petersburg, Shevchenko left the fort Novopetrovsk. In Nizhniy Novgorod, he learned that he was forbidden to go to Moscow or St. Petersburg, on pain of being returned to Orenburg.

A kind doctor attested to Shevchenko's illness, and the poet spent the entire winter in Nizhniy Novgorod. The winter of 1857-58 was very productive for

Shevchenko. During that time he painted many portraits and other paintings. He also edited and transcribed into the «Bilsha Knyzhka» (The Larger Book) his poems from the period of exile, and wrote new poetic works. After receiving permission to live in the capital, he went to St. Petersburg. After his exile, Shevchenko devoted his greatest attention as an artist to engraving, and in this field he became a true innovator.

In May, 1859, Shevchenko got permission to go to Ukraine. He intended to buy a plot of land not far from the village of Pekariv, to build a house there, and to settle in Ukraine. In July he was arrested on a charge of blasphemy, but was released and ordered to go to St. Petersburg without fail. The poet arrived there on September 7, 1859. Nevertheless, to the end of his life, the poet hoped to settle in Ukraine.

In spite of physical weakness as a result of his exile, Shevchenko's poetical strength was inexhaustible, and the last period of his work is the highest stage of his development. In a series of works, the poet embodied the dream of the people for a free and happy life. Shevchenko understood that the peasants would gain their freedom neither through the kindness of the tsar nor through reforms, but through struggle. He created a gallery of images – Champions of Sacred Freedom – of fighters against oppression and tyranny. On September 2, 1860, the Council of the Academy of Arts granted Shevchenko the title, Academician of Engraving.

The poet began to feel increasingly ill, and complained in letters about the state of his health. Taras Shevchenko died in his studio apartment St. Petersburg at 5:30 a.m. on March 10, 1861. At the Academy of Arts, over the coffin of Shevchenko, speeches were delivered in Ukrainian, Russian and Polish. The poet was first buried at the Smolensk Cemetery in St. Petersburg. Then Shevchenko's friends immediately undertook to fulfill the poet's Zapovit (Testament), and bury him in Ukraine. The coffin with the body of Shevchenko was taken by train to Moscow, and then by horse-drawn wagon to Ukraine. Shevchenko's remains entered Kyiv on the evening of May 6, and the next day they were transferred to the steamship Kremenchuh. On May 8 the steamship reached Kaniv, and Taras was buried on Chernecha

Hill (now Taras Hill) by the Dnipro River. A tall mound was erected over his grave, and it has become a sacred site for the Ukrainian people.

РОЛЬ Т.Г. ШЕВЧЕНКА У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Паніч Роман,

студент 1 курсу, 22 групи, II медичного факультету ,

Глебова Людмила,

канд.істор.наук, доцент кафедри суспільних наук

Тарас Шевченко є основоположником нової української літератури і родоначальником її революційно-демократичного напрямку. Він перетворив українську літературу на явище всесвітньої літератури. Саме в його творчості найповніше розвинулися засади, які згодом стали провідними для передових українських та іноземних письменників другої половини XIX - початку XX століть: народність і реалізм. Серед рис реалізму Шевченка доцільно згадати гостросатиричний викривальний стиль, соціальний гуманістичний і естетичний ідеал, яскраве відтворення найкращих рис народу (народність). У поемі «Кавказ», наприклад, Шевченко в сатиричному плані змалював загарбницьку колоніальну боротьбу царизму проти кавказьких народів. Як і в попередні роки, поет створював образи «праведників», в яких втілював свій етичний ідеал життя «по правді». Таким є образ «праведного» Максима («Москалева криниця»). Таким є один з найпривабливіших жіночих образів Шевченка — героїні поеми «Якби тобі довелося». Народність нерідко відзначалася експресивним стилем, «вибуховістю» переживання ліричного «моменту», драматизмом поетичної думки, породженої спостереженням і осмисленням суперечностей буття тогочасного суспільства.

Шевченко першим в українській літературі виступив як істинно народний поет, твори якого з усією повнотою відбили почуття й думки трудящих мас, їх віковічні визвольні прагнення.

Попередники Шевченка в українській літературі, починаючи з Котляревського, використовували в своїх творах живу народну українську мову, а також скарби усної народної творчості, але це використання було ще обмеженим, відповідно до не досить широких тем. Поет заклав ту структуру, яка збереглася донині як основа сучасної української мови. Склад словника і граматичний лад стали нормою і зразком для письменників, театральних діячів і навіть преси. Це була жива народна мова, що ґрунтувалася на полтавсько-київському діалекті. Можна згадати і про слова, створені самим Шевченком, які органічно ввійшли у сучасну лексику, наприклад «передмова» (уперше використано у поемі «Гайдамаки»).

«Шевченківський вірш», це поняття узагальнює метро-ритмічні форми організації вірша на основі народно-пісенної лірики, а виразність досягається через переходи від одного метру до іншого. Більше того, використання різних віршованих форм усередині однієї композиції, вперше запроваджене Шевченком, стало підґрунтям поетичної техніки літератури ХХ сторіччя.

Творчість Шевченка постає чи не найвидатнішим всеєвропейським і світовим явищем, бо досі, як слушно зауважив Вадим Скуратівський, «вікове горе мас, по суті, не мало своїх літературних уст, не розверзалося ними, не прорізалось своїм художнім голосом».

У другій частині поеми «Великий льох» є образ-символ близнят Іванів («Один буде, як той Гонта, катів катувати! Другий буде ... оце вже наш – Катам помагати»). У цьому образі поет розкрив соціальний антагонізм, національну неоднорідність. На противагу такій неоднорідності поет пропонував демократичну концепцію єднання народів як запоруку не лише соціального визволення, а й створення загальнолюдської гуманістичної культури.

У ряді поетичних творів Шевченка присутній символічний образ хати, сповнений широкого суспільно-політичного змісту. Так, у поемах «Гайдамаки» і «Єретик» він служить поетичним засобом відображення колоніального поневолення українського народу іноземними загарбниками – польською шляхтою:

Треба крові, брата крові,
Бо задро, що в брата
Є в коморі і на дворі,
І весело в хаті
«Уб'єм брата! Спалим хату!»
Сказали, і сталось.

Хата є символом єдності слов'янських народів у боротьбі проти соціального і національного гніту, яку намагалися зруйнувати панівні класи і, насамперед, австро-німецька реакція.

Тарас Шевченко був не просто фундатором нової української літератури, він був людиною, яка демократизувала європейське мистецтво. Шевченко-поет запропонував концепцію єднання народів як запоруку не лише соціального визволення, а й створення загальнолюдської гуманістичної культури. Важко переоцінити вплив Т.Г. Шевченка на сучасну українську свідомість – він Поет і Пророк, натхненний голос свого народу і духовний батько відродженої української нації. Куліш говорив: «Шевченко – наш поет і первий історик. Шевченко перше всіх ... запитав наші німі могили, що вони таке, і одному тільки йому дали вони ясну, як Боже слово, відповідь. Шевченко перше всіх додумався, чим наша старосвітчина славна і за що проклянуть її грядущі роди».

КОХАННЯ В ЖИТТІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Рязанцева Юлія,
студентка 25 групи ІІ медичного факультету

Кохання в житті Шевченка – чи не найболючіша сторінка його долі, бо не мав він сімейного щастя, родинного тепла, хатинки, обсадженої садочком, люблячої дружини, не було й діточок. Не судилося. За своє життя він закохувався багато разів. Любили і його, але кожного разу щось ставало на перешкоді одруженню.

Першим коханням молодого Шевченка була Оксана Коваленко, яка мешкала по сусідству. Родичі та знайомі закоханих були впевнені, що молоді одружаться, щойно досягнуть старшого віку. Але надії були марними – Тарас у валці свого пана Павла Енгельгардта мусив поїхати до Вільна. Розлука була несподівана і довга. Зрештою, до Кирилівки Шевченко приїхав знову аж через чотирнадцять років – уже як вільна людина, здібний столичний художник та поет. На той час Оксана уже три роки була одруженою і бавила двох доньок, народжених від кріпака з Педиківки К.Сороки. Усе своє життя Шевченко згадував ту дівчину, яку колись кохав.

У 1830 році у Вільно Тарас Шевченко познайомився з (Ядвігою) Гусиковською – швачкою польського походження, коли був козачком у ад'ютанта Віленського військового губернатора Павла Енгельгардта. Незаперечним залишається факт у Шевченковій долі: кохання до Ядвіги розбудило в ньому хлоп'ячу гордість, піднесло його у власних очах, підбадьорило, сповнило радістю його шістнадцятирічне серце.

Серед жінок, які зустрічалися на життєвому шляху поета і викликали його щире захоплення, була й Ганна Закревська, молода дружина поміщика, полковника у відставці П.О. Закревського. Хоч Тарас Шевченко найменше пов'язував можливість особистого щастя з нею, проте, на думку дослідників життя і творчості поета, це було найглибшим і найбільш тривалим його захопленням.

Саме Ганні Закревській в 1848 році на засланні присвятив поет одну з найніжніших своїх поезій – «Г. З.», в якій із щирим захопленням звертався до Закревської:

*Якби зустрілися ми знову,
Чи ти злякалася б, чи ні?
Якєє тихєє ти слово
Тоді б промовила мені?
Ніякого. І не впізнала б.
А може б, потім нагадала,*

Сказавши: «снилося дурній».

А я зрадів би, моє диво!

Моя ти доле чорнобрива!

Якби побачив, нагадав

Веселеє та молодеє

Колишнє лишенько лихеє.

Я зарідав би, зарідав!

І помоливсь, що не правдивим,

А сном лукавим розійшлось,

Слізьми-водою розлилось

Колишнєє святеє диво!

Кохання ж Варвари Репніної, правнучки гетьмана К. Розумовського, мабуть, варто вважати нерозділеним. Якби Тарас любив, могло все скластися по-іншому. Проте ім'я цієї дівчини огорнуте легендами. Княжна ще на балу у старій Волховській загорілася несподіваним коханням до поета і запропонувала йому пожити у своєму помісті. Проте вона була на шість років старшою від Тараса, і той радше сприймав її як свою опікунку, а не коханку. А княжна натомість своїх почуттів не приховувала. Зізнавалася у коханні до Шевченка в листах. Подарувала йому власноруч сплетений шалик. Навзаєм він подарував їй свій автопортрет. У Яготині Тарас прожив десь із півроку, а потім знову повернувся до Петербурга.

Десять років солдатського побуту остаточно скалічили особисте життя поета. У 1857 році, коли Шевченку минав 44-ий рік, новий імператор підписав указ про помилування. На той час він уже почувався страшенно старим чоловіком. Тарас ще й відпустив собі кошлату бороду, з якою справді скидався на старезного діда.

Але спраглий кохання поет таки знайшов у Нижньому Новгороді дівчину своїх мрій. Вперше він побачив її на театральній сцені 13 жовтня 1857 року. 16-річна актриса Катя Піунова здавалася йому ідеалом жіночої вроди. Заради її театральної кар'єри він викликав до Нижнього знаменитого актора Михайла

Щепкіна, і той впродовж трьох днів грав у спектаклях разом з нею. Про її акторську гру Шевченко написав захоплену замітку до місцевої газети, яку згодом передрукувала московська преса. Але молода актриса виявилася надто невдячною, а може, просто не наважилася пов'язати своє життя з модним, але скандально відомим художником, який майже на тридцять років був старшим від неї. Врешті з 25-річним актором Максиміліаном Шмідтгофом вона переїхала до Казані, де й одружилися з ним.

Останнім коханням поета була ще одна молода, 19-річна дівчина – Лукерія Полусмак, яка наймитувала в Петербурзі. Тарас Шевченко виклопотав їй звільнення з кріпацтва, навіть винайняв квартиру, в якій наречена мала готуватися до весілля... Він зваблював дівчину дорогими подарунками. Але Лукерія не захотіла залишати столичного життя і переїжджати в Україну, щоб жити у селі. Вона покинула поета і вийшла заміж за перукаря Яковлева. Лише в 1904 році, по смерті свого пиячка-чоловіка, Лукерія Яковлева-Полусмак, залишивши дітей в Петербурзі, приїхала до Канева і щодня приходила на могилу Шевченка.

У листопаді місяці Тарас Григорович тяжко захворів. 10 березня 1861 року Шевченко помер, так і не пізнавши щастя сімейного життя. Тарасу Григоровичу Шевченку, на жаль, не вдалося втілити у життя мрію про власний дім, сім'ю, дітей.

TARAS SHEVCHENKO: UKRAINIAN POET, ARTIST AND NATIONAL BARD

Samiev Mironshokh,
group7, VI faculty

The great poet, ardent patriot, thinker and humanist, Shevchenko, was an outstanding master of Ukrainian painting and graphic art, the founder of critical realism and the folk element in Ukrainian fine arts.

Small Taras lost his mother and then his father early. He had suffered a lot of grief and humiliation. Shevchenko felt a great desire to paint, so he made the attempts to start training in malarstvo (painting). At 14 Taras was a servant of the landlord Pavlo Engelhardt. From autumn 1828 to early 1831 Shevchenko went with his master in Vilno (now Vilnius), which gave him the chance to get the lessons from Jan Rustem (? - 1835), a professor of painting (Vilnius University). The same period Shevchenko entered the Petersburg Academy of Arts and became a student of Karl Briullov, and other famous Russian artists. In his 24th year, Shevchenko's freedom was purchased for 2,500 rubles raised by a lottery of a painting of Basil Zhukovsky (Russian poet) by Karl Briullov.

The creative work of Shevchenko, which was closely tied with the reality of that period and was based on the national-liberation movement, was basically connected with and directed into the future. It was an important stage in the development of realism and the folk element in art. Ukrainian artists refer to the artistic heritage of Shevchenko as the greatest and valuable national traditions.

Shevchenko's art heritage expressed the interests of Ukrainian people living in his own era. Shevchenko, affirmed critical realism as a new, progressive trend in Russian fine arts of that time. The ideas and themes of his works expressed the moods of the oppressed masses not only in Ukraine; they also expressed the aspirations and hopes of working people of different nationalities.

Shevchenko strived to convey in his compositions the sacred aspirations and deeds of the Ukrainian people, to truthfully portray their everyday life and reproduce the images of their heroic past. In his letter to the editor of the magazine «The People's Reader», Shevchenko had written: «The history of my life is a part of the history of my homeland». These words are the key to understanding the creative work of Shevchenko the artist and poet.

The themes of Shevchenko works, depicting life in Ukraine at that time, were very diverse. Among them the watercolor composition of 1841, «*Gypsy Fortune-Teller*», was awarded a silver medal by the Council of the Academy of Arts. These led to the still greater canvas, «*Kateryna*», in which the acute social-exposing theme

sounded out in full voice. The poem of the same name served as a basis for this painting. The theme of «*Kateryna*» was an actual one for that period. In it Shevchenko exposed the tragic fate of a Ukrainian serf girl, who was seduced and then abandoned and disgraced by a Russian officer. This painting was an important page in the history of Ukrainian art, a new word in the formation of the folk element and critical realism in art.

In the spring of 1843, after 14 years of separation from his homeland, Shevchenko visited his native Ukraine. In Ukraine under the influence of everything seen and experienced, the idea of a periodical art edition entitled «Picturesque Ukraine» came to Shevchenko. And so, having arrived in St. Petersburg, he enthusiastically commenced this work. Shevchenko divided up the edition into three parts: Ukrainian landscapes, showing the beauty of the country or expressing its historical meaning, were included into the first part; the second part included scenes from the everyday life of that period; the third consisted of etchings, depicting the historical past of the Ukrainian people.

Shevchenko was the first among Ukrainian artists to set a task of great patriotic significance – that of acquainting the progressive people with the everyday life of the Ukrainian people, their past, as well as with the enchanting beauty of Ukrainian nature.

ЖИТТЯ ТА ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Таранова Анна,

студентка 25 групи ІІ медичного факультету

Тарас Григорович Шевченко народився 25 лютого (9 березня за н. ст.) 1814р. в с. Моринці Звенигородського повіту Київської губернії. У 1822 р. батько віддав його «в науку» до кирилівського дяка. За два роки Тарас навчився читати й писати, і, можливо, засвоїв якісь знання з арифметики. Читав він дещо і крім Псалтиря.

Наприкінці 1828 або на початку 1829 р. Тараса взяли до поміщицького двору у Вільшані, яка дісталася в спадщину позашлюбному синові Василя

Енгельгардта, ад'ютантові віленського військового губернатора Павлу Енгельгардту. Восени 1829 р. Шевченко супроводжував валку з майном молодого пана до Вільна. У списку дворових його записано здатним «на комнатного живописца».

В результаті польського повстання 1830 р. віленський військовий губернатор змушений був піти у відставку. Поїхав до Петербурга і його ад'ютант П. Енгельгардт. Наприкінці лютого 1831 р. помандрував до столиці у валці з панським майном і Шевченко. 1832 р. Енгельгардт законтрактував Шевченка на чотири роки майстрові петербурзького малярного цеху В.Ширяєву.

Вірші Шевченко почав писати ще кріпаком. У 1837-1838 році кілька своїх віршованих творів він віддав Євгенові Гребінці для публікації в українському альманасі «Ластівка». Та ще до виходу «Ластівки» (1841) 18 квітня 1840 р. була надрукована його перша збірка поезій «Кобзар».

На початку 1861р. він тяжко захворів і 10 березня помер. Незадовго до смерті написав останній вірш «Чи не покинуть нам, небого». Поховали його на Смоленському кладовищі. За два місяці, виконуючи заповіт поета, друзі перевезли його прах на Україну і поховали на Чернечій (тепер Тарасова) горі біля Канева.

TARAS SHEVCHENKO: EARLY YEARS

Tsopozidis Christos,
group7, VI faculty

Taras Shevchenko, the son of serfs, was born on the estate of Baron Basil Engelhardt on March 9, 1814. He was one of six children in the family.

Peasantry, burdened by the brutal and unjust system of serfdom was the environment that the young Taras and his siblings were raised.

In 1816 the Shevchenko family moved to the village of Kyrylivka (now Shevchenkove), where Taras spent his childhood years. Shevchenko's parents,

Hryhorii and Kateryna, worked for Baron Engelhardt. From time to time his father worked as a chumak, hauling salt from southern Ukraine. He took Taras with him on these trips. During these trips, the young boy was able to see some of the world, even major centers such as Yelisavetgrad and Uman'. When Taras was nine, his mother died. His father remarried, but life was unbearable with his new stepmother. She had brought three children with her and favoured her own over the Shevchenko children. When Taras was eleven, his father died. At the age of eleven Taras became an orphan. It was usual for Ukrainian family that the elder children took care of the younger ones. Elder sister Katrusia was the mainstay and had quite an effect on her younger brother. He was upset, when she married and moved. Taras returned to her home a few years later after fleeing a brutal deacon for whom he worked. Grandfather Ivan also influence on the formation of young boy, because he often told stories of the struggles of the peasantry and Cossack rebellions. These stories probably became the basis for a poem «Haidamaky. But the greatest influence on the boy's outlook affected the hard fact of peasant life. It is not surprising that later many of his poetries were devoted to the recurring themes of peoples' struggles against injustice and a vengeful hatred of those who oppressed people.

As a youngster, Taras stood out amongst his peers. He was inquisitive and adventurous, often wandering away to search out answers to his many questions.

The boy was sent to study with a deacon to learn to read and write. He was one of twelve village boys studying, out of hundred children of that age.

Young Taras was already sketching and wanted to become an artist. He tried to find a teacher and after some attempts he had to return and spent some time as a shepherd, because it gave him the chance to sketch. Taras was at the age when he was expected to enter formal servitude. Taras had found a deacon who had agreed to teach him to be an artist, but had to obtain the written permission of his master. Paul Engelhardt refused and Taras was assigned to be a houseboy, performing various menial chores. At that time, the young boy had already learned that he could not pursue his dream openly. He began stealing prints and, with a stolen pencil, made copies of them which he hid from the view of his master.

In 1829 Taras travelled in his master's entourage: first of all to Kyiv, and then to Vilnius in Lithuania, the Engelhardt ancestral homeland. One evening the master and his wife went out to a ball. In their absence, Taras pulled out his materials and began sketching by candle light. He was so engrossed in this that he didn't hear the Engelhardts' return. There was a scandal, but finally, aware of his servant's behaviour, Paul Engelhardt relented and agreed to allow Taras to study with a professional artist, Jan Rustem, at Vilnius University.

Later, thanks to the exceptional talent Taras Shevchenko became a free person, but all his life he did his best using all his creativity for the liberation of Ukrainian peasantry from the serfdom system. Unfortunately, he had died before the Manifest of 1861, which proclaimed the formal independence of peasants in Russian empire.

ПОЛІТИЧНИЙ ГЕНІЙ ПЕТРА САГАЙДАЧНОГО: ДИПЛОМАТІЯ ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО

Бондаренко Євген,
студент 5 групи ІІІ медичного факультету

Козацька доба – один із найцікавіших періодів історії України. Іноземні історики зазначають, що українське козацтво не мало аналогів в історії інших народів і є явищем унікальним. П. Сагайдачний був одним із перших гетьманів-очільників козацьких мас, які брали участь у значних військових кампаніях, відстоювали права, прагнучи побудувати розвинену державу.

Петро Конашевич-Сагайдачний є цікавою історичною постаттю. Про нього збереглося небагато інформації, зокрема біографічної, тому на основі всього, що потрапляло до рук істориків, уже проведено детальні дослідження його життя та діяльності, і навряд чи вдасться віднайти ще якісь документи, із згадками про нього. Петро Сагайдачний не настільки відомий, як, наприклад, Богдан Хмельницький чи Іван Мазепа, тому більшість істориків згадують його у своїх працях, акцентуючи увагу лише на подіях 1620 – 1621 років та морських

антитурецьких походах. Михайло Грушевський, правда, присвятив Сагайдачному понад 10 сторінок у своєму підручнику.

Основну увагу хотілося би приділити Сагайдачному-політику, а саме, проаналізувати деякі аспекти його внутрішньої та зовнішньої політики, ідеї, цілі, та конкретні кроки до їх реалізації. Сагайдачний був одним із перших хто почав запроваджувати на території України елементи державності, з метою захисту українського населення. Він прагнув розбудови розвиненого і шляхетного суспільства.

Отже, є сенс проаналізувати дані означення внутрішньої політики. *Вона має бути спрямована на забезпечення прав і свобод громадян, соціальний захист населення, розвиток гуманітарної сфери, декриміналізацію економіки, реалізацію заходів щодо зміцнення обороноздатності і національної безпеки, охорони громадського порядку, боротьби із злочинністю тощо.*

У розпалі протистоянь поміж католиками та православними Сагайдачний очолив козацьку громаду. Вихований у дусі високого патріотизму вчителями Острозької академії, він докладав зусиль для допомоги православної церкві. Архімандриту Києво-Печерської лаври Є. Плетенецькому, за участі козаків, вдалося повернути землі Києво-Печерського монастиря (1613 р.) відібрані уніатським митрополитом. Гетьман сприяв захисту і відновленню діяльності православної церкви її єпархій.

У 1620 році з Москви мав повертався єрусалимський патріарх Теофан (Феофан), якому небезпечно було їхати землями Речі Посполитої, тому що католики могли заарештувати його й ув'язнити, і навіть, убити.

Гетьман дуже вдало скористався цією обставиною на користь православного духовенства і самого Теофана: зустрівши патріарха ще по-за кордонами Польщі, П. Конашевич попросив посвятити православних єпископів і митрополита, пообіцявши при цьому забезпечити охорону. Закінчилося це тим, що патріарх погодився і в супроводі козаків прибув до Києва. 22 березня 1620 р. він оселився у Києво-Печерській лаврі. Тут, у Київській Богоявленській церкві, 16-19 жовтня були посвячені українські єпископи і митрополити. Потім

Теофан поїхав до Трахтемирова, де висвятив єпископами Е. Курцевича, І. Борисковича і П. Іполитовича. Під козацькою охороною він прибув до Молдавського кордону. Тут патріарх призначив нових єпископів для України і Білорусії та закликав усіх до збереження чистоти віри.

Відновлення православної ієрархії істотно вплинуло на майбутнє України. Така діяльність гетьмана підтверджує, що для нього важливими були інтереси усієї країни, а не лише власний зиск. Такий вчинок Сагайдачного є свідомим патріотичним кроком, спрямованим на благо всієї країни. Тому що православна віра відігравала значну роль у культурі та звичаях українського народу, та спроможна була об'єднувати людей. Наступним кроком було визнання нових владик і Сагайдачний врахував тодішню політичну слабкість Польщі.

На початку XVII ст. одночасно із наступом на православну церкву виникли проблеми і у братств. Можновладцям їх існування сильно докучало, адже братчики намагалися захищати не лише свої права, а й православну церкву. В той же час Польща мала на меті повністю асимілювати українців-русинів зі своїм народом, а для цього потрібно було насадити не лише свою релігію, а й культуру. Братчики ставали на заваді цьому. Після наступу на православ'я братства почали збирати кошти на підтримку церкви. У великих містах Польща відкривала єзуїтські колегіуми, а братства створювали школи, в яких повноцінну освіту могли отримати діти православних.

У 1615 р. Гальшка Гулевичівна, жінка мозирського маршала Стефана Лозки, записала усі свої маєтності на Подолі: «...православним и благочестивым християном...тым тылко, которые в православной благочестивой Церкви Восточней набожества греческого свій двір у Києві на монастир ставропигион, также теж и на школу дытем так шляхетским, яко и местским». Це і стало приводом до формування Київського Богоявленського братства, до роботи якого згодом і долучився з усім Запорізьким Кошем Петро Конашевич-Сагайдачний. При братстві одразу утворилася школа, ректором якої став Йов Борецький.

На небезпечність цього поживлення в Києві першим звернув увагу тодішній уніатський митрополит Й. Рутський, який у меморіалі 1618 року писав: «Великою перешкодою в Києві є нове братство засноване схизматиками три роки тому, без привілею Його Милості Короля, де вони збираються та радяться... Якщо те братство не буде ліквідоване, то важко очікувати чогось доброго». Членство козаків у Київському Богоявленському братстві заважало польському урядові ліквідувати його, адже Польща і сама не знала, коли знову доведеться просити допомоги у козацького гетьмана. А козаки захищали свою церкву і братчиків уже зовсім радикальними методами: як свідчить В. Антонович, у 1612 р. уніати отримали королівську грамоту про передачу Михайлівського Золотоверхого собору до греко-католицької церкви, але оприлюднили її аж у 1618 р. Звісно ж, ніхто з православних не збирався добровільно покидати святиню, тому головний вікарій уніатського митрополита А. Грекович збирався застосувати силу, але 15-го лютого у Звіринці козаки його схопили і «против Выдубицкого монастыря под лед посадили воды пити».

Загальний культурний занепад початку XVII сторіччя не оминув й освіту: школи закривали разом із православними монастирями, натомість всюди у великих містах з'являлися єзуїтські колегіуми, які прискорювали процес ополячення українців. Помітивши дії уряду, спрямовані на викорінення рідної культури, братства докладали зусиль для розвитку освіти. Саме тому, паралельно з появою єзуїтських колегіумів виникали і братські школи, які утримували своїм коштом братства. Навчалися там і багаті, і бідні. Такі школи з'явилися у Києві, Ярославлі, Перемишлі, Вінниці, Кам'янці-Подільському, Немирові, Гадячі, Вільні, Мінську, Могилеві, Луцьку, Кременці. Там вивчали історію, українську, церковнослов'янську та польську мови, грецьку та латину, риторику, філософію, діалектику, поетику, арифметику, геометрію, астрономію, музику, а в деяких і теологію. Братські школи були також центрами друкарства, звідки виходили в світ друковані священні книги, латинські та польські видання, перекладені українською мовою, абетки для українських школярів.

Найкращими серед таких шкіл були Луцька та Львівська. Київське братство, членом якого був П. Конашевич-Сагайдачний, також заснувало школу, яка згодом переросла у Києво-Могилянську академію. У заповіті Сагайдачний усі свої багатства передав Київському і Львівському братствам та їх школам. Отже, впадає в око переважно дипломатичні підходи Петра Конашевича-Сагайдачного до вирішення проблем внутрішньої політики. Він відчував і бачив основні проблеми різних верств населення, намагаючись об'єднати людей заради досягнення спільної мети розвитку держави. Сагайдачний розумів що майбутнє України у руках підростаючого покоління, тому і робив все можливе для розвитку освіти. Він розумів необхідність початкових шкільних та університетських знань. Він сподівався, що майбутні нащадки будуть шляхетними й освіченими.

Отже, можна зробити висновок, що Сагайдачний робив все необхідне для розвитку української освіти. Він був політиком, який не прагнув власної користі, він задумувався про майбутнє держави. Це те, чого зараз бракує сучасному політикуму нашої держави.

Зовнішня політика є сукупністю стосунків держави з іншими державами світу та міжнародними організаціями. Найважливішим засобом зовнішньої політики є дипломатія.

Сагайдачний був свідком образ, утисків та гноблення, заподіяних польською владою рідному народові. Проте, свої удари він спрямовував не на Річ Посполиту, а на Османську імперію. Він був обачним і нікому не розкривав своїх задумів, отже, інколи козаки не розуміли свого отамана. Але він усвідомлював, що козацтво ще надто слабе для війни із Польщею, і щоб надалі уникнути козацьких поразок вирішив хитрувати. Сагайдачний був чудовим дипломатом і політиком свого часу: залагоджуючи усі козацько-польські конфлікти і стримуючи козаків від повстань, він планував завдати удару Польщі руками турків.

Із польським королем П. Конашевич підписав лише дві угоди: Вільшаницьку (1617) та Раствавицьку (1619). Вимоги першої з них продиктували

комісари після погроз Туреччини внаслідок козацьких нападів 1613 – 1616 років. Раствавицька угода була підписана незабаром після московського походу. Козаки були невдоволені ними, адже ці договори значно обмежували їхні права, але Сагайдачний не хотів розпалювати зайвих конфліктів із Польщею. Діяльність Сагайдачного свідчила про неабиякий талант вести дипломатичні перемовини. Він прекрасно розумів що ці дві угоди обмежують вільний розвиток козацького війська і формально це визнавав, але фактично ніяких утисків козаки не відчували.

Отже, Сагайдачний робив усе для того, щоб зберегти мир із Польщею, бо усвідомлював, що козацтво до такої війни ще не готове. Він займався важливішими для суспільства справами – боровся із засиллям уніатів, захищав права міщан. Реакція польської влади його мало турбувала, оскільки від допомоги козаків Польща відмовитися не могла. Сагайдачний заявив про можливість війська, тому Польща побоювалася розгортання нової розвиненої сили козацтва.

Сагайдачний використовував походи на Туреччину, для ослаблення Польщі. Крім того, походи на турків ставали необхідними для запобігання спустошливим нападам татар.

Часто напади козаків були для хана виправданням дій татарських орд на Україні, він мотивував їх як помсту за безчинства козаків на морі. Михайло Грушевський писав: «По кожнім поході козацьким султан давав наказ своїм башам, аби йшли на Україну, знищили ті замки, «паланки» пограничні, звідки козаки в походи виходять, та поставили там свої замки й залоги турецькі». Незважаючи на можливість таких наслідків, козаки знов і знов вибиралися у походи. Благородна мета визволити своїх співвітчизників із неволі поєднувалася з іншою – якомога більше всього награбувати із турецьких замків та базарів. За рахунок загарбаного на півдні майна козаки одягалися, купували зброю, бо платні, яку отримували реєстровики, було недостатньо. Ця грабіжницька суть походів може бути частково виправдана лише тим, що певною мірою козаки забирали вкрадене із домівок їхніх співвітчизників

татарами.

Зазвичай походи відбувалися влітку. Козаки на своїх човнах-чайках крадькома долали відстань поблизу Очакова, де стояла потужна турецька залога, і далі вже прямували безпечно у запланованому напрямі. Якщо дорогою траплялася галера, то до неї підпливали зі сторони сонця і захоплювали; турків чекала смерть, лише одного «язика» залишали, щоб довідатися від нього все, що потрібно. Вночі козаки заходили до порту, намагалися непомітно відвідати місто і влаштувати пожежу. Повигрібавши усе цінне з льохів і татарських жител та випустивши невільників, швидко вантажили здобич на байдаки і відпливали.

Морських походів під керівництвом Сагайдачного було здійснено дуже багато. Слід зазначити, що він провів важливу реформу козацького війська: запровадивши найсуворішу дисципліну, за порушення якої розстрілювали на місці; козацьке військо ретельно готували до кожного походу; саме тоді остаточно формується Військо Запорізьке (рада, козацьке коло, поділ на полки, сотні й десятки на чолі з полковниками, сотниками та десятниками, за наявності військових посад: осавулів, обозного, військового писаря, хорунжих, сурмачів, і довбишів). Сагайдачному вдалося започаткувати принципи майбутньої дисциплінованої армії.

Тим самим, козацьке військо отримало першу структуру, завдячуючи якій воно стало структурою, яка отримала нові можливості і силу. Надалі це істотно допомагало наступним гетьманам, бо вони мали структуровану армію. Це активно сприяло Хмельницькому у національно-визвольній війні. Про «тверду руку» гетьмана згадують майже всі сучасники. Наприклад, Ян Собеський, який побував із Сагайдачним не в одному поході, писав у своїх мемуарах, що «Сагайдачний, не задумуючись, карав смертю за найменші провини». Такий підхід не дуже подобався запорожцям, але саме завдяки суворій дисципліні козацьке військо стало здатним до швидких маневрів, організованим і більш-менш покірним, що й було основою вдалого походу.

У 1617 р. Польща вкотре намагалася захопити владу в Росії у зв'язку зі «смутою». У найскрутніші часи московські бояри запросили королевича Владислава на престол, але згодом зреклися його. Звісно ж, він не збирався з цим миритися і, зібравши невелике військо, пішов на Москву.

Дивно, що гетьман раптом вирішив приєднатися до польського війська, але для цього була об'єктивна причина: після морських походів козаків турки почали погрожувати війною Польщі, а Польща, в свою чергу, висилала на Запорозжя комісії, щораз із прискіпливішими вимогами – залишити одну тисячу реєстровиків, не ходити на море та у Крим, не приймати до війська новоприбульців і вигнати тих, кого прийняли нещодавно, а всі, хто не ввійшов до реєстру, мали повернутися під владу панів.

Влітку 1618 р. 20-ти тисячне козацьке військо рушило на допомогу королевичу Владиславу. По дорозі козаки здобули багато міст і нагнали великого страху. Під Москвою козаки Сагайдачного з'єдналися із військом польського королевича. Домовилися починати штурм у ніч на Покрову, 14 жовтня, але у місті про це якось дізналися, і штурм не вдався. Росіяни пішли на переговори і підписали Деулинську мирну угоду з Польщею, яка змогла повернути вже давно втрачені Смоленськ, Чернігів та Сіверщину. Сагайдачний і польський король хотіли продовжувати війну, але сейм вирішив підписати перемир'я.

Історики по-різному оцінюють цей вчинок гетьмана, зокрема сам похід. Участь у московському поході не дала для козаків бажаних наслідків, натомість вже за півроку на Січ прийшли комісари з тими ж умовами. Гетьман був розчарований діями польського уряду. З уже відомих причин він погодився на вимоги комісії і підписав Раствавицьку угоду, а потім, за висловом Михайла Грушевського, «зайнявся справою, яка завдавала польським плянам болючіший удар, ніж будь які козацькі своєвільства», а саме – відновленням православної ієрархії та боротьбою з уніатами.

Сагайдачний діяв, дотримуючись точного розрахунку, підтримуючи зв'язки з 3-ма країнами, розуміючи що усі вони між собою пов'язані, оскільки

знаходились на суміжній території. І конфлікти, в таких умовах близького сусідства виникали часто. Україні було б не вигідно втратити хоча б одну з цих держав. Він бачив можливість посилення України за рахунок використання цих міждержавних протиріч. У той час усі боялися воювати з Османською імперією, а він ні. Завдяки цьому, про козацтво дізналася уся Європа, що у майбутньому сприяло налагодженню зв'язків.

Сагайдачний був першим хто проводив україноцентричну політику. Він не шукав свого власного блага, а намагався вести державу до мети.

Коротка доба гетьмана П. Сагайдачного, мала велике значення в історії України. З одного боку, він підніс престиж українського козацтва. Завдяки його політиці козаки посіли чільне місце в суспільстві України і перебрали на себе роль провідної правлячої верстви. З іншого боку, своєю діяльністю Петро Сагайдачний повернув Києву значення культурного і релігійного осередку України. Петро Конашевич Сагайдачний є однією з тих світлих постатей, яка назавжди залишається в народній пам'яті. І сьогодні славетний гетьман України продовжує своє життя в споруджених пам'ятниках, меморіальних дошках на будинках і назвах вулиць, його ім'ям названо флагманський корабель Військово-Морських Сил України СКР «Сагайдачний і Військовий інститут імені П.К. Сагайдачного при Національному університеті «Львівська політехніка», а його мужність, героїзм, обізнаність у військовій справі є взірцем для воїнів Збройних Сил України у служінні українському народові та Батьківщині. Від гетьманування Сагайдачного в історії України починається новий період – доба великих гетьманів, які під однією булавою об'єднують усі верстви населення для боротьби за свої права.

ПЕТРО САГАЙДАЧНИЙ – ГЕТЬМАН ВІЙСЬКА ЗАПОРІЗЬКОГО:

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ДО 400-РІЧЧЯ ГЕТЬМАНСТВА ПЕТРА КОНАШЕВИЧА-САГАЙДАЧНОГО В УКРАЇНСЬКОМУ КОЗАЦТВІ

Серпухова Валентина, Озеркіна Ольга,

Наукова бібліотека ХНМУ

Святкуючи 400-річчя гетьманства Петра Конашевича-Сагайдачного, одного з найяскравіших православних політичних та військових діячів свого часу, ми не можемо оминати увагою значення для нашої держави такого потужного явища як козацтво.

Сформувавшись на території Середнього Подніпров'я наприкінці XV століття як протипага кріпосницькому тискові та католицькій експансії з боку Речі Посполитої, безперервним татарським набігам, воно вже у середині XVI століття зуміло організуватись у міцну військово-політичну силу зі своєю столицею, системою адміністративно-територіальних одиниць, власною символікою, апаратом управління, судоустроєм, що дало відомому польському полководцю Я. Собеському так висловитися про запорізьких козаків: «Слава їх поширилася далеко серед різних народів».

Розпочнімо огляд із змістовного видання «Історія українського козацтва. Нариси у двох томах», яке є спільною працею науковців Національної академії наук України, Інституту історії України та Науково-дослідного інституту козацтва. Перший том вміщує розділи, які розглядають питання генези та еволюції українського козацтва з кінця XV по XVIII сторіччя.

Наступна книга, в якій розглянуто історію козацтва з часів його виникнення до XVIII сторіччя є роботою видатного українського історика Володимира Антоновича «Коротка історія Козаччини». На початку своєї книги автор наводить гіпотези щодо походження етноніму «козак», нарікаючи на недостатність відповідних джерел. У книзі відбито основні віхи історії козацтва, приділено увагу усім знаковим подіям та видатним постатям.

Діяльність гетьмана Петра Сагайдачного посідає особливе місце в українській історії: беззаперечні військові перемоги, укріплення православного фундаменту української держави, значні досягнення у дипломатичних відносинах із сусідніми державами. Про це дуже влучно висловився один із найвідоміших істориків України, Дмитро Іванович Яворницький: «Сагайдачний, людина широкого розуму, добре розумів головні проблеми політичного, економічного, релігійного, освітянського та станового життя своєї епохи і не лише у себе дома, на Україні, а й у суміжних державах».

Розглядаючи постать Сагайдачного як талановитого військового діяча, хочеться почати з видання саме Дмитра Яворницького «Історія запорозьких козаків у трьох томах». У другому томі цієї книги автор розповідає про головні битви та походи гетьмана, які прославили його як одного з найвпливовіших військових діячів свого часу. Відомий польський воєначальник, сучасник Петра Сагайдачного, Ян Собеський, казав про цю людину так: «... він був першим у нападі, а у відступі останнім».

Найяскравішою сторінкою військової біографії гетьмана Сагайдачного є це участь у Хотинській війні. Вагомість внеску сорокатисячного запорізького війська у перемогу над турецьким військом тривалий час применшувалась офіційними істориками. Про події Хотинської війни та значення військових досягнень Петра Сагайдачного у ній, розповідається у книзі В. Сергійчука «Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – XVII століття» та у книзі видатного українського історика М. Грушевського «Ілюстрована історія України», у яких автори докладно розглядають події війни, їх причини та наслідки. За думкою багатьох сучасних істориків, жоден з козацьких воєначальників не міг зрівнятися із Сагайдачним в умінні вдало використовувати в битві усі можливості запорізького війська, наприклад, тактику раптового нападу, ведення морського бою, що допомогло запорожцям провести дев'ять успішних морських походів до турецьких берегів.

Ніхто, ні до, ні після Сагайдачного не отримував таких успішних перемог у боротьбі із турками і татарами.

Про події відновлення православ'я в Україні на чолі з гетьманом Сагайдачним, та їх значення можна прочитати у виданні «Історичні постаті України. Історичні нариси», до якого увійшли публікації відомих дослідників, як українських, так і зарубіжних: Д.Яворницького, М. Костомарова, В. Антоновича, П. Меріме та інших.

До «Науково-інформаційного вісника Академії наук вищої освіти України» у рубриці «постаті» у 2013 році було надруковано статтю О. Апанович «Петро Конашевич Сагайдачний. До 500-річчя заснування Запорозької Січі». Автор окрім розповіді про різні періоди життя та діяльності гетьмана, висвітлює також і його внесок в утвердженні православ'я на Україні.

У 2010 році православна спільнота України відзначала 390-річчя висвячення єрусалимським патріархом Феофаном православних церковних архієреїв Київської метрополії. До цієї події у 2010 році, у 4 номері «Українського історичного журналу» П. Сасом було опубліковано статтю під назвою «Відновлення православної церковної ієрархії Київської метрополії (1620 р.)», де він веде розгорнуту розповідь про усі події, які супроводжували цей процес, у якому постать гетьмана Петра Сагайдачного відіграла ключову роль. Існують сумніви щодо певної дати та місця цієї події, чому у статті приділяється багато уваги.

Вагомого значення для відновлення православ'я на українських землях набула діяльність Київського Богоявленського братства, до якого Сагайдачний вступив із усім козацьким військом. «Довідник з історії України», який вийшов у 2003 році, дає історичну довідку про виникнення, розвиток та занепад цієї організації.

Розповідь про боротьбу гетьмана Сагайдачного за розвиток православ'я на Україні можна віднайти у публікації Григорія Сергієнка «Той легендарний Сагайдачний», яку було опубліковано у журналі «Віче» у жовтні 1995 року. Крім інформації про конфесійну боротьбу Петра Сагайдачного за відновлення

православ'я в Україні, у статті можна знайти чимало фактів про військову та політичну діяльність гетьмана.

У своїх намаганнях укріпити православну віру на теренах України, Сагайдачний продемонстрував ще одну яскраву рису своєї багатогранної натури, а саме – талант дипломата. Про це свідчать його успіхи у розв'язанні гострих питань із верхівкою Речі Посполитої, московською владою, та у випадку із залученням єрусалимського патріарха Феофана до відновлення православ'я на Україні. Ці питання краще за всіх висвітлив у своїх статтях український історик П. Сас. У статті «Петро Конашевич-Сагайдачний», яку було опубліковано у журналі «Київська старовина» у 1992 році, у номері другому, автор, описуючи приїзд українського посольства до Варшави під керівництвом Сагайдачного, так пише про гетьмана: «Одночасно Сагайдачний показав себе гнучким дипломатом – шукав і знаходив підтримку серед впливових польських сенаторів, навіть серед представників католицького духовенства...».

В іншій статті цього ж автора, «Посольство Війська Запорозького до московського царя Михайла Федоровича (1620 р.)», опублікованій у двох номерах «Українського історичного журналу» у 2003 (№ 6) та у 2004 році (№ 1), автор докладно розповідає про переговори запорожців із урядом Московської держави щодо подальшої долі Війська Запорозького.

Щодо постаті гетьмана Петра Сагайдачного є вельми суперечливі свідчення. Історики характеризують його по-різному. Видатний український історик Дмитро Яворницький у своєму дослідженні «Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний» наводить історичні портрети полководця, презентовані дослідниками особистості гетьмана вже після його смерті. Узагальнюючи ці та інші документальні джерела, автор робить власний аналіз життєвого шляху гетьмана.

Український дослідник особистості гетьмана, П. Сас у статті «Коли народився Петро Конашевич-Сагайдачний?», що вийшла друком у 2011 році на сторінках «Українського історичного журналу» (№ 3), намагається за допомогою графологічного аналізу встановити реальний вік цієї неординарної

людини. Цікава оцінка особливостей фізичного стану Сагайдачного в останній рік його життя, яку було зроблено дослідниками при вивченні листа гетьмана до литовського гетьмана Криштофа Радзивілла, датованого 1622 роком: «Те, що Петро Сагайдачний міг писати навіть міліметровими літерами, за потреби ретельно вивіряв контури графем, нерідко робив сильні натиски, прикрашав текст вигадливими геометризованими, композиційно цілісними складними розчерками пера, слугує наочним доказом того, що він мав гострий зір, тверду руку, самовладання, велику здатність концентруватися й орієнтуватися, добру реакцію та моторику руки. Звісно, такими рисами могла похвалитися людина у розквіті фізичних, інтелектуальних сил». Але, тяжко поранений отруєною стрілою, гетьман помирає у тому ж 1622 році. На думку автора, на останній рік смерті гетьмана йому могло бути лише 40 років.

Недовге, але насичене яскравими подіями життя гетьмана Сагайдачного уславлене у народній творчості і на сторінках художньої літератури. Постать славетного гетьмана набула героїзації у народному фольклорі. Усім відома пісня «Ой, на горі та й жінці жнуть», яка на думку фольклористів, виникла у другій половині XVII століття зуміла не втратити своєї популярності і у наш час. У згаданому вище виданні Д. Яворницького «Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний» наводяться дві гіпотези щодо автентичності образу гетьмана Сагайдачного у пісні. Видатний український вчений-енциклопедист М. Максимович, з-під пера якого вийшла дослідницька праця «Про гетьмана Сагайдачного», вважав, що у пісні згадується не саме гетьман Петро Сагайдачний, а його однофамільник, кошовий отаман Григорій Сагайдачний, сучасник і сподвижник гетьмана Петра Дорошенка. Інший український дослідник, історик І. Каманін був переконаний, що постать гетьмана Сагайдачного у пісні – дійсна, а під Дорошенком треба вбачати не Петра, а Михайла Дорошенка, котрий насправді служив у козацькому війську під час походів Сагайдачного. Текст та ноти цієї пісні можна знайти у пісеннику «Перлини української народної пісні», який було видано у 1989 році.

Найкращим художнім романом, в якому образ гетьмана Сагайдачного яскраво відтворений на фоні панорамних подій того часу, на наш погляд, є історичний роман української письменниці Зінаїди Тулуб «Людолови», який спочатку називався «Сагайдачний». Перш ніж приступити до написання твору авторка вивчила понад 6000 архівних та музейних пам'яток та документів десятима мовами. Вона згадувала: «Для свого «Сагайдачного» я перерила усі архіви та «судові акти», усі закони, постанови сейму, цехові книги, юридичні джерела та мемуари. Зібрала ... матеріал з історії закріпачення селян, стосовно форм землеволодіння у козаків і кримських татар». Письменниця вивчала козацький та татарський побут XVII століття, для чого поїхала у відрядження по козачих місцях та до Криму. Вона намагалась правдиво, без прикрас описати життя та звичаї і запорожців, і татар.

Історичне оповідання «Гетьман Петро Сагайдачний» було написане за мотивами твору «Сагайдачний» відомого українського та російського письменника Данила Мордовця наприкінці XIX століття. Ця переробка у перекладі з російської Марії Загірньої, видана у Нью-Йорку 1957 року.

Згадані джерела, по-різному презентують і оцінюють особистість гетьмана та його діяльність. Наш земляк, український історик Дмитро Яворницький висловився про цю обдаровану людину так: «Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний є однією з тих світлих постатей, на якій відпочиває погляд історика і образ якої назавжди залишається у народній пам'яті».

У доповіді були використані фонди наукової бібліотеки ХНМУ і Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка.

ДОБА ГЕРОЇЧНИХ ПОХОДІВ: УКРАЇНСЬКИЙ ДАВИД ПРОТИ ТУРЕЦЬКОГО ГОЛІАФА

Зікрач Валерій,

студент 2 групи 1 курсу III медичного факультету;

Троценко Олексій,

ст. викладач кафедри суспільних наук

«Відродження нашої історичної свідомості слід починати з відродження, слави гетьмана Сагайдачного як одного з найвидатніших європейських полководців, чи не єдиного в світі, який з однаковою неперевершеною командував і польовими арміями, і морським флотом, здобуваючи блискучі перемоги на суші й на морі»

Богдан Сушинський

Гетьман Петро Сагайдачний (Конашевич-Сагайдачний) є уславленим і талановитим козацьким полководцем успішним і в боях, і на дипломатичних теренах. Про нього в українській історичній літературі написано чимало, його дії стали предметом окремих досліджень і темою історичних нарисів (зокрема, нарис Дмитра Яворницького «Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний»).

П. Сагайдачний значною мірою зміцнив позиції козацтва в Україні, а головне, перетворив Військо Запорізьке на виразника прагнень українського народу та на потужну військову силу, з якою мусили рахуватися всі сусіди.

Петро Сагайдачний постає перед нами відважним полководцем та неперевершеним тактиком і генієм військової думки того часу.

На Запоріжжі, Сагайдачний пройшов шлях гартування і швидко став шанованим ватажком серед козацького загалу: був обозним, керував всією артилерією Січі, згодом очолив січове товариство, був кошовим отаманом, а потім гетьманом Війська Запорозького.

Розташована на межі християнського і мусульманського світів Січ стала природною перепорою татарським і турецьким набігам. Сагайдачний почав активно захищати українські землі й організовувати походи на Крим і Туреччину.

Реформуючи козацьке військо він запровадив сувору дисципліну, розробив стратегію і тактику антитурецької боротьби.

Морські походи під проводом Сагайдачного, викликали справжній жах у ворога. Козацькі чайки зненацька з'являлися під стінами Стамбула та «скурювали мушкетним димом столицю турецького султана», – так писав сучасник. Важливим наслідком козацьких десантів було звільнення православних полонених, які тяжко страждали в турецько-татарській неволі.

Успішні морські походи 1616-1618 рр. очолювані Сагайдачним стали прикладом військового мистецтва та посилили впевненість козаків у власних силах. Виважена тактика і стратегія вкупі із майже міфічною хоробрістю та відчайдушністю робили козаків практично непереможними.

Турецький хроніст Мустафа Наїм, описуючи битву запорожців на чайках із турецьким флотом, стверджував, що на всій землі немає людей сміливіших, які б не переймалися загрозою своєму життю, і менш за все боялися смерті.

З середини першого десятиріччя XVII ст. Сагайдачний керував майже всіма значними походами сухопутними і морськими. Його військові акції мали особливу силу, розмах і масштаб.

Із запорозької січової гавані виходило, іноді, понад 300 «чайок», в яких розміщувалося до 20 тисяч козаків. Добою героїчних походів назвали історики ці морські козацькі експедиції, керовані Петром Сагайдачним.

Сучасники згадували: «не тільки на Чорному морі, а й у самій турецькій столиці козаки викликали значний переполох, і саме через них там постійно тримали флот, увесь або частину, будували укріплення на берегах Босфору».

Відомий італійський мандрівник П'єтро дела Валле повідомляв у травні 1618 р.: «Турки не мають на Чорному морі жодного місця, яке б козаки не взяли й не сплюндрували. В усякому разі вони сьогодні на Чорному морі така значна сила, що, якщо докладуть більше енергії, будуть цілком його контролювати».

На Січі, на цій окраїні християнського світу, надзвичайна пасіонарність українського народу знайшла віддушину, і значною мірою, завдяки Петру Сагайдачному. Історик запорозького козацтва Д. І. Яворницький зауважував:

«Дивна сміливість, швидкість і руйнівна сила всіх цих козацьких походів на Крим і Туреччину перевершують будь-які описи. Вони можуть бути пояснені тільки тим, що на чолі козаків стояв такий геніальний проводир, яким був Петро Конашевич Сагайдачний».

Петро Сагайдачний був таким же успішним й у сухопутних кампаніях. Як полководець він здобував перемоги винятково не стандартними рішеннями. В обороні він активно використовував тактику наступальності, раптовості, нічного бою й превентивності атак, випробувану в багатьох успішних морських походах.

Організаторські здібності гетьмана стали тим суб'єктивним фактором, який безпосередньо вплинув на розвиток козацького воєнного мистецтва, його стратегію і тактику. Сагайдачний провів реформу січового війська: поділив його на сотні та полки, поновив навчання. Запровадив сувору дисципліну, заборонив пити горілку під час морських походів, а за провини «карав на смерть». Сагайдачний позбавив козацькі лави від анархічних та кримінальних елементів, при цьому залучив до війська людей «осілих», пов'язаних із землею та хліборобством. Внаслідок реформи, партизанські ватаги козаків стали більш схожими на регулярне військо, покращилась його організація та боєздатність. Сагайдачний запровадив у війську багато нововведень, серед яких легка і маневрена артилерія і добре озброєна, навчена піхота.

Сагайдачний залучив Військо Запорозьке до вирішення проблем і прагнень жителів України, а також, до політичної самоорганізації та захисту православної віри. Саме завдяки Сагайдачному Військо Запорозьке стало національним, що сприяло підвищенню його боєздатності. Унікальна територіальна, паланково-курінна система організаційної побудови Запорозької Січі забезпечувала високий ступень підготовленості війська до війни. Оскільки ця система створювалася з метою максимальної мобілізації, то її можливості дозволяли козацькому війську швидко поповнюватись після значних втрат або поразок.

Військова стратегія і тактика Сагайдачного була розрахована на ведення бойових дій в умовах чисельної переваги супротивника. Петро Сагайдачний володів умінням чітко розподіляти сили, правильно визначати напрямки головних

ударів супротивника і визначати його найслабкіші ланки. Він чи не першим у військовій справі активно застосовував тактику засадних та зустрічних боїв, коли нечисленні загони добре вишколених козаків нападали на чисельно переважаючі маршеві колони супротивника і вносили безлад і паніку до його лав.

Під час бойових дій Сагайдачний відхиляв пасивну тактичну систему, поширену в Західній Європі. На противагу цьому, замість маневрування по тилах супротивника та знищення його комунікацій, він використовував швидкий і несподіваний маневр, що дозволяло йому отримати найсприятливіші умови для нав'язування бою. Прагнення діяти наступально, завершуючи кожний маневр ударом, було одним з основних принципів всієї полководчої діяльності Сагайдачного. Основними принципами стратегії Сагайдачного були: блокування головних комунікацій і стратегічних об'єктів у районі бойових дій; проведення комплексу битв перед генеральним боєм з метою виснаження або введення в оману противника; концентрація основних сил і засобів війська на головному напрямку як у наступі, так і в обороні, аби досягти вирішального результату найкоротшим шляхом і з мінімальними втратами.

Під час московського походу Сагайдачний засвоїв тактику ведення війни та способи здобуття укріплених міст та фортець, що її виробили запорожці під час попередніх походів на Московщину. Це була наступальна тактика ведення війни і будувалася вона на факторі раптовості та високій маневреності запорозьких сил. Висока мобільність козацьких сил була можливою через відсутність важкої артилерії, яка могла сковувати їхній рух. А продовольче забезпечення свого війська запорожці здійснювали за рахунок відповідних експропріацій на території противника.

Через відсутність достатніх військово-технічних ресурсів традиційні методи облоги були неприйнятними для козаків. Сагайдачний використовував стрімкі приховані рейди на великі відстані козацької кінноти з атакою з ходу на ворожі укріплені міста та фортеці. В разі успіху на її завершальному етапі запорожці використовували штурмові драбини та холодну зброю. Якщо ж козакам з наскоку не вдавалося захопити укріплення, вони розпочинали

нетривалу облогу із застосуванням обмеженого набору штурмових засобів. Атакуючи глибокі тили та підриваючи комунікації, рейди військ Сагайдачного призводили до колапсу економіки супротивника.

Хотинська битва 1621 року стала для Сагайдачного zenітом його слави як полководця. В умовах гострої нестачі часу та ресурсів для облаштування козацьких позицій Петро Сагайдачний зумів організувати надійну оборону козацького табору, що була спроможна витримати інтенсивні артилерійські обстріли противника. Під час оборони Сагайдачний використовував тактику концентрованого вогню козацької піхоти по наступаючому ворогу. Після того, як вогонь вносив розлад у ворожі лави, Сагайдачний організовував стрімкі контратаки, які ставили турецьке військо на межу цілковитого розгрому. Враховуючи чисельну перевагу супротивника, Сагайдачний організовував раптові атаки в неочікуваний для противника час та в несподівані для нього ділянки фронту. Тактика нічної війни не лише завдавала значних втрат противнику, але й підривала його моральний дух. Саме атакуючі дії запорожців виснажували супротивника та руйнували його плани. Це дозволило витримати облогу Хотина і завдати армії Османа II стратегічної поразки.

Сагайдачний брав участь у бойових діях, не зважаючи на поранення отруйною татарською стрілою, отримане напередодні.

Без перебільшення, перемога під Хотином врятувала Польщу й Україну від турецького поневолення, і роль Сагайдачного у цьому беззаперечна.

Вірменський хроніст Авксент писав з цього приводу: «Якби не козаки, польське військо було б розбите за 3-4 дні. Перемогу здобуто лише завдяки Богові й запорозьким козакам».

Динамічна й гнучка тактика бою козацького війська, на противагу позиційній, неповороткій тактиці польського війська, була вирішальним фактором у цій блискучій перемозі, яка принесла європейську славу козакам та Петру Сагайдачному – славетному полководцю та неперевершеному тактику, генію військової думки того часу.

ПОСТАТЬ ПЕТРА САГАЙДАЧНОГО В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНОЇ БОРОТЬБИ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XVI-ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Товстуха Ігор, Антоненко Ірина,
студенти 2 групи III медичного факультету

Метою доповіді є спроба дати об'єктивну історичну характеристику видатного гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного на тлі культурно-релігійних процесів в українських землях. Час, на який припадає життя і діяльність Сагайдачного, був вкрай складним для всього українського народу, в певні моменти навіть загрожуючи його існуванню, як нації.

В згаданий період українці не мали власної держави, а українські землі перебували під владою Речі Посполитої, Московського царства, і Туреччини. Виняток склали лише землі Низового війська Запорізького, але й вони оголошувалися поза законом. Повсякчас відчувалася постійна військова та політична загроза, культурний і релігійний тиск, який наприкінці XVI ст. сягнув апогею (що закінчилося Берестейською унією).

Основні тенденції розвитку європейського християнства за доби Берестейської унії зводилися, по суті, до процесів Контрреформації, Католицької реформи та конфесіоналізації.

Планомірний наступ католицизму на українські землі міг спричинити загальний духовний занепад, підірвати національну культуру, призвести до втрати самоідентичності нації, нав'язати їй чужі погляди та ідеї. Найсвідоміша частина українства одразу ж розпочала протидію унії.

То був час значного посилення наступу ісламу й Османської імперії на територію Європи. Включаючи до своїх загарбницьких планів країни східної, південної і, навіть, Західної Європи, Туреччина викликала й інспірувала татарські напади. Цілком очевидно, що військово загарбання супроводжували спроби навернення населення до мусульманської віри.

Враховуючи зазначені тенденції, легко зрозуміти наскільки складними були умови за яких розвивалося українське суспільство на межі XVI-XVII ст. Українські землі перебували під постійною загрозою окупації, українська культура зазнавала значних утисків з боку агресивних сусідів, існування православної віри було під загрозою.

Але саме у цей критичний період почалася епоха об'єднання навколо ідеї збереження ідентичності та згуртованості у прагненнях етнічного населення, значного піднесення культури, єдності народу в боротьбі з ворогами. Значного поширення набувають національно-захисні тенденції в українсько-білоруських землях. Це спричинило релігійно-культурне оновлення, яке М. Грушевський назвав першим національним відродженням.

Всі зазначені процеси створили дуже специфічне підґрунтя для вкрай суперечливої історичної події – Берестейської унії. За умовами Берестейської унії 1596 року відбулося об'єднання українсько-білоруської православної церкви з католицькою і це мало глибокі наслідки в суспільно-політичному та релігійному житті українського народу. Унія була спричинена ослабленням православної конфесії за умов державно-правового протегування Річчю Посполитою католицизмові, загального ослаблення православної церкви після падіння Константинополя, децентралізацією управління Київської митрополії після Флорентійської унії (1439), проникненням дрібної та середньої шляхти до церковної ієрархії заради здобуття матеріальних статків. Еволюція концепції унії завершилася визнанням Київською православною митрополією зміни ієрархічної залежності від Вселенського патріархату до католицького Риму при збереженні традиційних православних обрядів.

На той момент особливо гостро постала проблема пошуку лідера, який зміг би очолити визвольну боротьбу та стримати іноземні зазіхання на українські землі. Саме таким очільником, одним з найвидатніших полководців Європи, державним діячем, захисником української культури і духовності, поборником освіти став гетьман Петро Кононович Сагайдачний. В Україні така особа найповніше змогла проявити себе у визвольній боротьбі. Протягом XVI-

XVII ст. нагальною потребою було збереження політичної та етнічної ідентичності народу.

Навчався Сагайдачний в Острозькій школі на Волині. Острозька школа заснована 1578 р. князем Костянтином Острозьким і була широко відома в Україні і за її межами. Викладали в ній видатні педагоги і письменники. Автор першої друкованої пам'ятки полемічної літератури Герасим Смотрицький був ректором школи. Його наступником у 1594 році став Кирило Лукаріс. В школі викладали значну кількість дисциплін, серед яких ґрунтовною була мовна підготовка, богослов'я, арифметика, астрономія. По суті, це був єдиний у Європі православний вищий навчальний заклад.

В Острозькій школі і формувався прогресивний, гуманістичний, патріотичний світогляд майбутнього гетьмана. Можна стверджувати, що Сагайдачний тривалий час перебував в атмосфері жвавого інтелектуального і духовного життя, де панували передові ідеї, обговорювалися гострі політичні та ідеологічні питання, які хвилювали тогочасне українське суспільство. Згодом, Сагайдачний потрапив до Львівської братської школи, де зустрівся із Йовом Борецьким, з яким підтримував дружні зв'язки протягом всього життя.

Йов (в миру Іван) Борецький був фактично рушійною силою процесу національного відродження. З 1620 року був митрополитом Київським, ректором Львівської братської школи за часів перебування там Сагайдачного. Він очолив національні сили, які виступали проти унії, був одним з організаторів шкільництва на українських землях.

Знайомство з Йовом Борецьким істотно вплинуло на формування патріотичного світобачення, політичні погляди та життєві плани Петра Сагайдачного. Основними цілями всіх напрямків діяльності гетьмана стали підтримка ідеї національної ідентичності українців, об'єднання всього населення українських земель та утворення національної держави, а також, захист православ'я і підтримка національної культури.

Петро Сагайдачний брав активну участь в політичному житті українських земель, перебуваючи на посадах кошового отамана і гетьмана (1616-1622),

ініціюючи та блискуче проводивши різноманітні військові кампанії, реорганізувавши козацьке військо, показав себе як мудрий політик та дипломат. Сагайдачний негативно сприйняв рішення Берестейського собору 1596 року. Про це свідчить його «Пояснення про унію». Оригінал твору не зберігся, але литовський підканцлер Лев Сапега в своєму листі згадує його і називає «дуже цінним».

Гетьман брав активну участь в опозиційному русі українського міщанства, православного духовенства, частини української шляхти проти політики національно-релігійних утисків. З усім двадцятитисячним Військом Запорозьким вступив до Київського (Богоявленського) братства, яке виступало проти політики шляхетської Польщі, будучи культурним і науковим центром України. Маніфестаційний вступ усього війська до братства сприяв популярності організації в широких народних масах, високо підніс авторитет братства і водночас оберігав його від репресій.

Доречно згадати ще один акт, а саме, висвячення під захист козацької шаблі православним Київським митрополитом Йовом Борецьким єпископів, що відновило знищену унією православну ієрархію. Це відбулося за ініціативи Сагайдачного і означало порятунок православної церкви та її вірян від духовного та морального занепаду.

За сприяння Сагайдачного було засновано школу при Київському братстві, яка згодом перетворилась на Києво-Могилянську академію. Впродовж усього життя він допомагав освітнім і культурним центрам, за заповітом залишивши усе своє майно й гроші Київській, Львівській і Луцькій школам.

М. Грушевський вважав, що Сагайдачний відкрив нову добу в історії українського життя.

Метою моєї доповіді було відтворення величного образу славного сина українського народу Петра Сагайдачного, який усі свої сили, розум і непересічний талант віддав служінню святій справі визволення України і здобуття її незалежності, духовному розвитку українського народу.

Історичні уроки минулого сьогодні актуальні, як ніколи. Недаремно темою доповіді було обрано Сагайдачного, відданого борця за свободу і

незалежність України. Саме в цей складний час треба пам'ятати, що українці є нацією із славною історією, нація неподільна, самобутня та самодостатня, нація, яка ніколи не схиляла голову ні перед ким. Тільки єдність всіх українців, почуття їх патріотизму, любов до свободи дали змогу Україні утвердити незалежність. Великі подвиги наших предків завжди будуть надихати майбутні покоління і лише пам'ятаючи героїчну історію ми зможемо збудувати величне майбутнє нашої країни.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Антоненко Ірина – студентка 2 групи III медичного факультету ХНМУ
- Бережний Герман – студент 25 групи II медичного факультету ХНМУ
- Бондаренко Євген – студент 2 групи III медичного факультету ХНМУ
- Гадірова Турчан – студентка 25 групи II медичного факультету ХНМУ
- Глебова Людмила Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету
- Гончаренко Максим – студент 21 групи II медичного факультету ХНМУ
- Євтушенко Вікторія – студентка 16 групи II медичного факультету ХНМУ
- Зікрач Валерій – студент 2 групи III медичного факультету ХНМУ
- Золотар Анна – студентка 23 групи II медичного факультету ХНМУ
- Колеснікова Катерина – студентка 25 групи II медичного факультету
- Озеркіна Ольга Володимирівна – зав. сектором відділу обслуговування Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету
- Паніч Роман – студент 22 групи II медичного факультету ХНМУ
- Рязанцева Юлія – студентка 25 групи II медичного факультету ХНМУ
- Серпухова Валентина Михайлівна – завідувач відділу обслуговування науковою літературою Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету
- Таранова Анна – студентка 25 групи II медичного факультету ХНМУ
- Товстуха Ігор – студент 2 групи III медичного факультету
- Троценко Олексій Володимирович – старший викладач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету
- Martynenko Nataliya, PhD in History, lecturer of Social Sciences' department
- Mensah Seth Omari, student of the 7th group, VI faculty, KhNMU, Ghana
- Samiev Mironshokh, student of the 7th group, VI faculty, KhNMU, Uzbekistan
- Samolysova Oksana, lecturer of Ukrainian language, psychology and pedagogic department KhNMU
- Tsopozidis Christos, student of the 7th group, VI faculty, KhNMU, Greece
- Oluronbi Olubunmi Ifeolu, student of the 26th group, VI faculty, Nigeria

Наукове видання

Тарас Шевченко – Людина, Письменник, Патріот :
матеріали наукової студентської конференції,
присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка

Відповідальний за випуск: Робак І.Ю.

Підп. до друку 25.03.2014. Папір друкар.
Умов. друк. арк. 4,18. Умов. вид. арк. 3,25. Наклад 100 прим.
Зам. №1139.

Харківський національний медичний університет
61022, Харків, пр. Леніна, 4, meduniver@knmu/kharkov.ua, +38(057) 707-73-80, 700-41-32

Надруковано у друкарні
ФОП Тарасенко В.П.
Свідоцтво № 24800170000043751 від 21.01.2002 р.
61124, м. Харків, вул. Зернова, 6/267
Тел./факс: (0572)52-82-11